గిరిజా కల్యాణము

(కుమార సంభవమునకు అనువాదము)

Approved for Nondetailed Study
for IV to VI form

Fort St. George Gazette Supplements
May 14—1946.

ప్రకాశకులు:

వడ్లమూడి రామయ్య
కృష్ణ మందిరం వీధి, నెల్లూరు.

1946

[Price Rs. 0-15-6

పునర్ముద్రణ, 1946

B. N. K. Press Madras. Q. H. No. M. S. 100/B.
For N. L. R. No. 35/D—1000-8-'46.

అనుక్రమణిక

INTRODUCTION

Ancient Hindu Epics and classic Sanskrit *Kavyas* have an everlasting interest and attraction for Indian scholarship and poetic talent. Quite in our own day, there have been three Telugu metrical translations of the *Ramayana* and at least one of the *Mahabharata* which appears to hail on a more ambitious outfit than that of NANNAYA BHATTA and TIKKANA SOMAYAJI.

KALIDASA is the most admired and favoured among the later classic poets barring the Epic writers. Telugu can justly pride itself in about half a dozen renderings, if not more, of his *Sakuntala*, *Raghuvamsa*, *Meghasandesa*, *Kumarasambhava* and *Ritu Samhara* have also within recent years adorned the Telugu Muse in Multiples.

Kumara Sambhava, on which the present work is based and modelled, is in some editions extending over seventeen cantoes but tradition has credited only the first seven or eight with the genuineness of the imprimatur of KALIDASA—a position strengthned by the circumstance that the commentary of the indefatigable scholiast, MALLINADHA, also extends only so far. The theme of this composition, as conceived by the great master-poet, starts from a combined request of all the Devas addressed to Bramha, the Creator, for a leader and commander of the angelic forces to war against and destroy the Titan Tarakasura and his hosts. The artistic

consummation of the conception of such a plot may well be achieved and perfected by the wedding of the Divine Pair, the World-Parents, Parvati and Parameswara, and need not go down to the narration of the Physical embodiment of the Divine Spirit into a son. The connubial function is pictured in Canto VII and even the next Canto may in a view be regarded as super-numerary but it may in another aspect be tolerated as a harmless appendage to the previous one.

There is reason to hold that *Kumara Sambhava* might have come after *Raghuvamsa* and *Sakuntala*. These two latter works begin with invocatory and prefatory verses and, by way of humility, offer apologies for the great poet's venture over them. In *Kumara* as in *Megha*, the subject is directly approached without any intervening expatiations, The following extracts, among many others, should furnish some suggestive internal evidence of parallelism in ideas and diction between this work and the other two named above :—

Ashtamoorthi	Kumara C.	1	V	57	Sakuntala	A	1,	V	[illegible]
Thrimoorthi	,,	2	,,	4	Raghu	C	10,	,,	16
Kuberaguptam	,,	3	,,	25	Raghu	C	9,	,,	25
Srungena Samsparsa	,,	3	,,	36	Sakuntala	A	6,	,,	17
Yadha Prasiddhaiah	,,	5	,,	9	Sakuntala	A	1,	,,	19
Metaphor of Balakini	,,	7	,,	39	Raghu	C	11,	,,	15
Veera Prasava	,,	7	,,	87	Sakuntala	A	4		

The productions of great poets are so close-knit and well-set that it is generally impossible to remove a word from its place and find a fitting substitute for it. This seems to have been realised by the masters themselves. For instance, Verses 5 to 15 of Canto VII *Raghuvamsa* appear to have been, more or less, bodily imported into

Canto VII of *Kumara Sambhava* and re-numbered as 46 to 56. This argues no weakness or defection in the poet but should largely contribute to enhance his reputation. Where a poet has to describe the same thing over again, he may as well choose *mutatis mutandis* to repeat what has been already said in a situation rather than try to find out new vocabulary for the same idea for the new occasion. It is well known that VALMIKI is fond of making such repetitions. So great a canonist and purist of the stamp of *Bhavabhuti* has regaled himself in such a repetition in *Mahavira Charitam* and *Uttara Rama Charitam* when he had occasion to introduce a pair of bachelors. The first pair consists of Rama and Lakshmana and the second, Kusa and Lava, but the same discriptive verse was pressed into service for both the sets—Chuda Chumbita etc., etc.

The work before us, as mentioned at the outset is an adaptation of *Kumara Sambhava* into mellifluous Telugu prose. It follows the original close on its heels, although in deference to the modern puritanic disaffection towards personal descriptions, minute references to bodily charms and well shaped limbs are avoided. The author, Mr. MOCHERLA RAMAKRISHNAYYA (Pleader, Nellore), has already placed his credentials before the Telugu literary world by his *Maruthi*, *Prachanda Bhargavam*, *Atma Bodha* (a free and faithful translation of Sankara's philosophical work of the same name), *Ramana-Ananda Lahari*, besides innumerable smaller poems, composed for special occasions and events. He has rightly chosen the delightful title 'GIRIJA KALYANAM' for this work.

His admiration for the original was such that when he reached the narrative of the Devas waiting on Brahma for the boon of Mahasena, the leader of the celestial armies, he suddenly burst into beautiful inspired verse. His prose is as chaste as it is delicious. One may as well say that it reads as racy poetry in prose garb. The young author deserves all encouragement for further development in his literary achievements.

NELLORE,
7—6—37.

O. Venkata Rangayya.

పండితాభిప్రాయములు

(1)

విమర్శకాగ్రేసర :

బ్రహ్మశ్రీ నాగపూడి కుప్పుస్వామయ్యగారు, బి.ఎ.,

of the Telugu Board of Studies,

Madras University.

"I have looked into it............................
(గిరిజా కల్యాణము) and find it very well written in chaste and flowing style—a feature so rare now-a-days. I have no doubt your work will be appreciated by the Telugu reading public.

(2)

M.R.Ry. PINGALI LAKSHMIKANTHAM GARU, M.A.,

Chairman, Telugu Board of Studies,
Andhra University, Waltair.

"మీ 'గిరిజా కల్యాణము' తుదిదాక చదివితిని. చాల బాగుగా నున్నది. మూలములోని సొగసు కొంచెమేని చెడకుండ, ధారాళమైన శైలిలో కాళిదాసుని శ్లోకములను మీరు తెనిగించిన సరణి చాల ప్రశంస్యముగా నున్నది. విద్యార్థులు మీ పుస్తకమును చదివి, కాళిదాసుని కవితామహత్త్వమును గుర్తించుటే కాక, నిర్దుష్టమైన భాషయు అలవర్చుకొందురని నమ్ముచున్నాను."

(3)

అభినవతిక్కన బిరుదాంకితులు - విమర్శవిద్యాస్వతంత్రులు :

బ్రహ్మశ్రీ దుర్భా సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు,

Senior Telugu Pandit, V. R. College, Nellore;
Member, Academic Council,
Andhra University.

"శ్రీయుతులు చిరంజీవి మోచర్ల రామకృష్ణయ్య, బి. ఎ. గారు రచించిన 'గిరిజా కల్యాణము' కుమారసంభవములోని కాళిదాసుని యుదాత్తభావములఁ దెలుపునదియై ధారాళమైన శైలిగలిగి హృదయంగమముగా నున్నది. ఇది వచనరచన యలవఱుచుకొనఁగోరు ఆంధ్ర విద్యార్థులు పలుమాఱు చదువఁదగిన యుత్తమ గ్రంథమని నా యభిప్రాయము. ఇట్టి రచనల రామకృష్ణయ్యగారు ఇంకను గావించి యాంధ్ర భారతి నలంకరింతురుగావుత. రామకృష్ణయ్యగారు కాళిదాసకృతిని పద్యముగానే యనువదించియున్న, నది యింకను పండిత పరితోషకరముగా నుండెడిది."

(4)

కవితిలక - కవితావిశారద - విద్వాన్ :

కంచనపల్లి కనకమ్మగారు,

Lecturer, Queen Mary's College, Madras.

మోచర్ల రామకృష్ణకవి విరచిత

గిరిజాకల్యాణ ప్రశంస.

చ॥ సరసులఁ దంతపుష్టి సర
 సంబగు నిక్షువుఁ జించి చీల్చి లో
ని రసము గ్రోలనేర్తు; రది
 నేరనివారికి నేరొయాప్తు లె
క్కరణినొ, తద్రసంబు చష
 కంబున నించి యొసంగునట్లు మో
చరల కవీశుఁడిచ్చెఁ గవి
 చంద్రుని వాగ్రస మాంధ్రపాళికిన్.

శా॥ లీలన్ రెండవకావ్యమందు మును, గా
 ళీదాసుఁ డాద్యంపు వా
గ్జాలంబం బెగి యుంచె నద్ది, గిరిజా
 కల్యాణమున్ గ్రొత్తసీ
సాలన్ నించెను రామకృష్ణకవి స
 చ్ఛైలిన్ నవీనాంధ్రు లెం
తో లాలింపఁగ హృద్యగద్యమున నీ
 యుర్విన్ జిరస్థాయిగన్.

"సింహపురి"

"ఈకావ్యము సంస్కృత పదార్థము మిక్కుటముగా నుం
డున మెడను గంటలు గట్టిన యాంబోతువలె సశబ్దముగను, ప్రౌఢ
కాంతవలె నిశ్శంకముగను, మదించిన యేనుంగువలె నుద్ధతము
నడచుచున్నది. భావరసభరితత్వముచే జీవమును జవమునుగలిగి వెలం
చుచున్నది."

గిరిజా కల్యాణము

కవితయను రత్న గర్భకు
ధవుఁడై వాఙ్మయసంపదన్ సంస్కృతవా
గ్భువనమునేలిన స్వామిన్
స్తవమొనరించెదను గాళిదాస కవీశున్.

అతని కుమారసంభవ మ
హాఖని లోని యమూల్యరత్న సం
తతులను దీసి కూర్చితి, ని
దంవిధహారముగాఁగ నాంధ్రభా
రతి కనురక్తి: నీ యుడుగ
రన్ గొని, నాపయి నామె సత్కృపా
మృతరసబిందువుల్ చిలుక
రించెడుఁ గావుత మెల్ల వేళలన్.

గిరిజా కల్యాణము

పార్వతి జననము

ఒకవైపునఁ దూరుపుసంద్రము వఱకును వేఱొక ప్రక్కఁ బడమటికడలి దనుకను వ్యాపించి నేలకుఁ గొలతకఱ్ఱ యోయన వెలయువాఁడును దేవతాత్మకుఁడును హిమాలయ నామప్రసిద్ధుఁడు నగు నగాధిరా జుత్తరదిశం గలఁడు. ఇతని నే వత్సముగాను మేరువును దోగ్ధగాను జేసి పృథుచక్రవర్తి యుపదేశమున భూదేవతనుండి భాస్వద్రత్నములను మహౌషధములను శైలము లెల్లను బితికించి కొంపోయినవి. మితిలేని రతనములకు నిదానమైన హిమవంతునకు మంచు సౌభాగ్య విఘాతకము కాలేదు. ఇందుకిరణములలోఁ గళంకమువలె గుణసముదాయమున నొక దోషము మునిఁగిపోవును గదా!

అకాలసంధ్యనుంబోలెఁ దన శిఖరములం దాల్చిన సిందూరగైరికాదులచే మబ్బుతెరలకు రాగముం గూర్చుచు హిమవంతుఁ డచ్చరలను విభ్రమాలంకరణధారణమునకుం బ్రేరేచుచుండును. ఆగిరివరుని మేఖలాప్రదేశముపర్యంతము సంచరించు మేఘముల సానుగతచ్ఛాయల విశ్రమించు సిద్ధులు వానలచే నుద్వేజితులై యాతపవంతములగు తన్నగాగ్రముల నాశ్రయింతురు. ఏనుఁగుల, జంపిన పంచాస్యముల పాదన్యాస స్థానములుతుషారనిష్యందసంక్షాళితశోణితములైనను హిమవ

న్నగవనచరులగు కిరాతులు తన్నఖద్రోణినిర్ముక్తముక్తాఫల ములచే నా సింహములజాడలం దీయుచురు. గుహాముఖమున నుత్పన్నమైన సమీరణముచేఁ గీచకరంధ్రభాగములఁ బూరించుచు హిమవంతుఁడు గాంధర్వగ్రామమునఁ బాడు కిన్నరులకు శ్రుతివేయువాఁడువలె శోభిల్లుచుండును. ఏనుఁగులు తమ చెక్కిళ్లదురదపో రుద్దిన దేవదారుతరువులనుండి స్రవించిన పాలవలపులు హిమవంతుని సానువులను సురభీకరించుచుండును. పగటి గిలినొందినదో యన, గుహలలో దాఁగిన చీఁకటిని హిమవంతుఁడు చీఁకటిగొంగ నుండి కాచుచుండును. ఉన్నతులకు సజ్జనునియందువలె, శరణాగతులకు క్షుద్రులయందును మమత్వముండును గదా!

లాంగూలవిక్షేపములచే వెన్నెలజోతులవలె వ్యాపించు కాంతులతో నొప్పారు చమరీమృగవాలవ్యజనములచే హిమవంతుని గిరిరాజశబ్ద మభిధేయవంత మగుచుండును. గంగా ప్రవాహశీకరముల మోచి తెచ్చుటచేఁ జల్లనై, మాటిమాటికిం గదల్పఁబడిన దేవదారువులనుండి స్రవించు పాల వాసనలచేఁ గమ్మనై, మృగములను వెదకివెదకి యలసిన బోయల మొలల నున్న నెమిలి పురుల విప్పుటకును వారు సేదదేరుటకును మాత్ర మనువైనంత మందమై, మారుత మా నగరాజుం గొల్చుచుండును. ఆ గిరిశేఖరుని యగ్రమునంగల కొలఁకుల కమలములలో సప్తర్షులు తాము కోసికొనిపోవ మిగిలినవానిని దిగువ మెలఁగు కమలాప్తుఁడు తన యూర్ధ్వముఖ మయూఖములచే వికసిల్లఁ జేయును. అట్టి హిమవంతుని సోమలతాది యజ్ఞసాధననిదాన తత్త్వమును

భూభారధరణయోగ్యతను బ్రహ్మ తెలిసికొని స్వయముగా నతనికి యజ్ఞభాగమును శైలాధిపత్యమును గల్పించెను.

ఇతనికి మేరువు చెలికాడు. పితృదేవతల మనస్సంకల్పమున జన్మించి మహర్షులకు సైతము మాననీయమై తన కనురూపమై సర్వశుభలక్షణ సంపన్న యని యెన్నికగన్న మేనక యను కన్నియను మర్యాదాభిజ్ఞుడగు హిమవంతుడు విధ్యుక్తముగా వివాహమాడెను. కాలము జరుగగా నా మేనకా హిమవంతులకు మైనాకుడను కుమారుడు జనించెను. పాకశాసనుడు పర్వతములకు బరిపంథియై తత్పక్షముల విచ్ఛేదింపగడంగిన కాలమున మైనాకుడు సాగరముం జొచ్చి వాసవుని వజ్రక్షతమునుండి తప్పించుకొని వర్ధిల్లుచుండెను.

శివుని ప్రథమభార్య సతీదేవి. దక్షప్రజాపతి కూతురు. పితృగేహమునం గల్గిన యవమానముచే బ్రేరింపబడి యామె యోగవిసృష్టదేహయై పునర్జన్మమునకై మేనకాదేవిం జేరెను. సాధ్వాచరణముచే నపరిక్షతమగు నీతియం దుత్సాహశక్తిచే సంపద యుత్పాదితమగు కరణి హిమవంతునిచే నియమవతియగు మేకనయం దాకల్యాణి జనన మొందెను.

ఆమె జన్మదినమున దిక్కులు ప్రసన్నములయ్యెను. గాలి దుమారము లేనిదయ్యెను. విరులవాన కురిసెను. శంఖధ్వనులు భూనభోంతరము నిండెను. చరాచరములగు సర్వప్రాణులకును సుఖము గలిగెను.

నవమేఘశబ్దమువలన మొలచిన రత్నపు మొలకచే

నద్రిసమీపభూమివలె నుల్లసత్ప్రభామండల శోభితయగు నా దుహితచే జనయిత్రియగు మేనకాదేవి ప్రకాశించెను.

లబ్ధోదయ యగు చంద్రరేఖ కౌముదీమయములైన వేఱు వేఱు కళలచే వృద్ధిఁ బొందుచందంబున నవయువ లావణ్య విశేషములచే నాబాల దినదిన పరివర్ధమానయగు చుండెను. బాంధవ ప్రీతిపాత్రయగు నాపసిపాపను జుట్టము లభిజనాగతమగు 'పార్వతి' యనుపేరఁ బిలువంగడంగిరి. తపశ్చర్యనుండితల్లిచే నివారింపఁబడినందున నాబాలకు ఉమ* యను పేరును వచ్చెను. దీపము దీప్తిగల జ్వాలచేవలెఁ, ద్రిదివమార్గము మందాకినిచేఁ బోలె, శేముషీసంపన్నుఁడు సంస్కారవతియైన వాక్కుచే నెట్లో యట్లే హిమవంతుఁడు పార్వతిచేఁ బవిత్రీకరింపఁబడినవాఁడై భాసిల్లెను.

బాల్యమునఁ బార్వతి క్రీడారసాస్వాదన పరాయణ యుంబోలె సఖులంగూడి మందాకినీ సైకతస్థలముల వేదికల నిర్మించుచుఁ, గందుకకేళిం దేలుచు, విచిత్ర పాంచాలికా నికాయములతోఁ దఱచుగా నాడుకొనుచు వినోదించు చుండెను. ఉపదేశకాలము రాఁగానే మేధావినియగు పార్వ తికిఁ బూర్వజన్మాభ్యస్తవిద్య లన్నియు స్వయముగానే లభ్య పడినవి. శరదాగమమున హంసలు గంగానదిం జేరుటయుఁ, జీఁకటిరాఁగానే వెలుతురుతీఁగలకు వెలుఁగు వచ్చుటయు సహజము గదా! అంతలోఁ బార్వతికి యౌవనము వచ్చెను. నవయౌవనారంభమున నభివ్యంజిత పీన జఘనాద్యవయవ

* ఉ = ఓసి; మా = వలదు.

విశేషయగు పార్వతి శరీరము తూలికతో నున్మీలితమైన యాలేఖ్యములీల, సూర్యాంశువులచే వికసితమైన యరవిందము చందమున శోభిల్లెను. చంద్రగతమై పద్మగుణములను, బద్మాశ్రితమై చంద్రశోభను బడయనోపక చపలమై యున్న లక్ష్మి యుమాముఖముం జేరి తనచాపల్యముం బాసెను. తేఁజిగురునఁ దెలిదమ్మియో, యచ్చపుంబవడమున ముత్తెపుం బూసయో యుంచిన నవి యెట్లు విలసిల్లునో యాలీలఁ గెమ్మోవిపైఁ గ్రమ్మిన రుచులతో నవ్వుల శుచిస్మితము దర్శనీయమైయుండెను. అమృతధార లొలుకు కంఠముతో మధురభాషిణియగు పార్వతి పలుకు పలుకుల నాలకించిన వారికిఁ బరభృత స్వరములు సైతము విషమబద్ధ తంత్రీ నిస్వనములవలెఁ గర్ణకఠోరము లనిపించును. విశాలనయనయగు శైలతనయ నీలోత్పల సదృశములగు చకితవిలోకితముల నాఁడులేళ్లం జూచి గ్రహించెనా? గాక, యవియే యా కలికినుండి గ్రహించెనా? యని సంశయింపఁదగి యుండెను. సమస్త సౌందర్యమును జతురాననుఁ డొకచోటనే నిలిపి చూడఁ గోరికగలవాఁడై సకలోపమాద్రవ్యములను బూనికతో నాయాచోట్లనుంచి యీ యించుఁబోణిని సృజించెనా యనునట్లు భువనమోహన లావణ్యముతో నాధరాధర కుమారి విరాజిల్లుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకప్పుడు కామసంచారియగు నారదమునీశ్వరుఁ డేతెంచి, తండ్రి సమీపమున నున్న యవివాహితయగు పార్వతిం జూచి, ''యీసుశీల సవతులులేనిదై ప్రణయ

ప్రభావముననే హరశరీరార్ధమును హరింపఁగలదు,'' అని వచించి వెడలిపోయెను. అప్పటినుండియు హిమవంతుఁడు తనపుత్రిక సంప్రాప్తయౌవనయైనను హరునికంటె నన్యుఁడగు వేఱొకని కీయందలంపక యీశ్వరునికొఱకే వేచియుండెను. మంత్రపూతమైన హవ్యము నెట్లగ్నిహోత్రుండు తప్ప మఱి యే యితర తేజఃపదార్థములును గ్రహింప నర్హములు కావో యట్లే పరమేశ్వరుఁడు తప్ప పార్వతిపాణి గ్రహించుట కన్యు లర్హులుకారుగదా! సదాశివుఁడు పార్వతిం దనకిచ్చి పరిణయ మొనర్పుమని యడుగనందున హిమవంతుఁడును శంకరుని స్వయముగా వేఁడలేదు. సాధువులు ప్రార్థనాభంగభయముచే నిష్టకార్యమునందు సైత ముదాసీనతను వహింతురుకదా!

జనకునెడ నూనిన కోపముచే యోగాగ్నిలో దాక్షాయణి గతజన్మమున నే నిముసమున దగ్ధయై శరీరము త్యజించెనో యది మొదలు పశుపతి ముక్తసంగుఁడై యపరిగ్రహుఁడై యుండెను. అట్లు కాలము గడపుచుండిన కృత్తివాసుఁడు నియతాత్ముఁడై తపమాచరింప సంసిద్ధుఁడై గంగాప్రవాహ సంసిక్తములైన దేవదారువులు కలదియు, మృగమద సుగంధ బంధురమైనదియుఁ గిన్నరుల సురచిర సంగీతముచే సొంపైనదియు నగు హిమవన్నగసానుప్రదేశముం జేరెను. ప్రమథగణములు పరమేశ్వరుననుసరించి యాశైలముం జేరిన మేరు ప్రసవముల నవతంసములుగా ధరించి, మృదువైన భూర్జవల్కలములందాల్చి మనశ్శిలాధాతువిశేషముల నవ లేపనములు గావించుకొని, శైలేయవ్యాప్తములైన శిలాతల

ములపై విహరింపఁదొడఁగిరి. పరమశివుని వాహనమైన వృషభరాజము తుషారసంఘాతశిలాసమూహములను ఖురాగ్రములచే విదారించుచు సింహగర్జనముల సరకుసేయక దర్పించి, గవయమృగములు బెదరిచూడ మధురధ్వనులతోఁ బెనుఱంకెలు వేయుచుండెను.

తపఃఫలములు తానే యిచ్చు అష్టమూర్తి యాప్రస్థమున దనమూర్త్యంతరమగునగ్నిని బ్రతిష్ఠించి చిదుగులతోఁ బ్రజ్వరిల్లఁజేసి యేదియో కోరికనర్థించి తపము గావించుచుండెను. అనర్ఘ్యమహిమాతిశయవిభ్రాజితుండును బృందారకార్చితుండును నగు పరమేశ్వరుని హిమవంతుం డొకనాఁడు దర్శించి యర్ఘ్యాదులతో నర్చించి తచ్ఛుశ్రూషార్థమై నియమవ్రతయగు తనపుత్త్రికను జయవిజయ లను చెలులతోఁ గూడి యటనుండ నియమించెను.

తనసమాధికిఁ బ్రత్యర్థిభూత యైనను దన్ను సేవించుచున్న యప్పార్వతిని గిరీశుఁడు నిషేధింపలేదు. స్త్రీసన్నిధానాది వికారహేతువు లున్నను తేజోవికారమునకు లోను గానివారేకదా ధీరులు! కుటిలకుంతలయగు నా కుధరకుమారి శివసపర్యాధుర్యయై యమ్మహానుభావుని పూజకై పుష్పములు కోసి తెచ్చియిచ్చుచు నిత్యకర్మానుష్ఠానమునకై కుశలనందిచ్చుచు నియమవేదికను శుభ్రపఱుచుచు నప్రమత్తయై సేవించుచుండెను. హరుని శిరమున సుస్థిరుఁడై యున్న హిమకరుఁడు తన శీతలచంద్రికాజాలములం బఱపి పార్వతీదేవి పరిశ్రమము నివారించుచుండెను.

బ్రహ్మసాక్షాత్కారము

పరమేశ్వరునికిం బార్వతి శుశ్రూష యొసఁగు కాలమునఁ దారకాసురునిచే నిర్జితులైన నిర్జరులు పురందరుని ముందుంచుకొని సత్యలోకమున కేగిరి. ముకుళితారవిందములు గల సరోవరముల కుదయభానుఁడువలెఁ బరిమ్లాన ముఖములుగల వేల్పులకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమయ్యెను. వాగీశుండును సర్వతోముఖుండును సర్వలోకస్రష్టయు నగు సురజ్యేష్ఠుని దర్శించి వారద్దేవునకు నమస్కరించి యవ్విరించి నర్థయుక్తములగు వాక్కుల నిట్లు ప్రస్తుతించిరి:—

క. దేవా! సృష్టికిఁ బూర్వము
కేవలుఁడవు; పిదప సృష్టికిం గడఁగి త్రిధా
భావము నొందితివి ప్రభూ!
నీవు గుణత్రయ విభాగ నియతిఁ ద్రిమూర్తీ!

గీ. నీట నీచేత నేవిత్తు నాటఁబడియె
రిత్తవోవని యాక్రొత్తవిత్తనమున
వెలువడిన యీచరాచరవిశ్వమునకుఁ
బ్రభుఁడవని నీవు కొనియాడఁబడుదు వభవ!

గీ. కేవలుఁడవై వెసంగెదు దేవదేవ!
నిజమహిమ మూఁడవస్థల నెఱయఁజేసి
సృష్టిసంస్థితి విలయంబు లెనయఁజేయు
స్వామి! నీకిదె మానమస్కారశతము.

గీ. సృష్టి కావించు కోర్కెచే రెండుమూర్తు
లైన నీయాత్మభాగంబులే నిజంబు
స్త్రీపురుషు ; లవ్వియే భూతసృష్టి పితలు
గా వచింతురు పెద్దలు దేవదేవ !

గీ. అభవ ! నీ కాలపరిణామ మనుసరించి
వ్యస్తమై యున్న యే రాత్రి-పవలు-గలవో
తలఁప, నీ కెవి నిద్రయు మెలఁకువయునో
యవియె భూతములకుఁ బ్రళయంబు-సృష్టి.

ఆ॥వె॥ ఈ వకారణుఁడవు – నీవు జగద్యోని
వి–జగదాది – వాదివిరహితుఁడవు-
తగ నిరంతకుఁడవు – జగదంతకుఁడవు-
విశ్వనాథుఁడవు – నిరీశ్వరుఁడవు.

గీ. ఎఱుఁగుదువు నిన్ను నీచేతనే మహాత్మ !
యీవె నీచేతనే సృజియించుకొందు
వయ్య నీయందె నినుఁ : గృతివైన నీవు
విలయ మగుదువు నీయందె విశ్వమూర్తి !

గీ. కఠినుఁడవు-ద్రవమూర్తివి కార్యకార
ణాత్మకుఁడవీవు–స్థూలసూక్ష్మాత్మకుఁడవు-
గురు లఘు విభేదమూర్తి వీ వరయ, నీకుఁ
గలదు ప్రాకామ్య మావిభూతుల విధాత !

గీ. ప్రణవ మే వాక్కులకు సమారంభమయ్యెఁ,
ద్రిస్వరము లుచ్చరణములై తేజరిల్లెఁ,

గర్మ యజ్ఞము-ఫలము స్వర్గంబు - నయ్యె,
ఆ వచస్సులు నీయందె యవతరించె.

గీ. ఎల్ల పురుషార్థములఁ బ్రవర్తిల్లునట్టి
ప్రకృతి వని చెప్పుదురు నిన్నుఁ బరమపురుష !
దాని సాక్షివయి యుదాసీనవృత్తిఁ
జూచు పురుషుండ వని నిన్ను శ్రుతులు పలుకు.

ఆ॥వె॥ పితవు నీవ దేవ ! పితృదేవతలకును,
వేల్పు వీవ యెల్ల వేల్పులకును,
బరుల కంటె నీవు పరుఁడవు, స్రష్టవు
సృష్టికర్తలకు విశిష్టమూర్తి !

గీ. హవ్యమవు హోతవును నీవ ! యన్న మీవ !
భోక్తవును వేద్యమును జ్ఞాతవును మహాత్మ
నీవ ! పరమైన ధ్యేయంబ వీవ ! ధ్యాత
వీవ ! నీ కివె మా నమస్కృతులు స్వామి !

యథార్థములును హృదయంగమములును నగు సుపర్వ స్తోత్రముల నాలకించి యా భగవంతుఁ డిట్లు వచించెను: "ప్రభూత పరాక్రమక్రమ విరాజితు లగు విబుధులారా! మీమీ యధికారముల సముచితసామర్థ్యముల నిర్వహించుచుండియు నొకేకాలమున నీయెడ కేతెంచిన మీకెల్లరకును శుభమేకదా! నీహారాచ్ఛాదనమున మందీకృతములైన దీప్తులతో వెలుంగు నక్షత్రములలీల మీ ముఖములు తమ తమ మునుపటికాంతులఁ జాల్పవేమి? చిత్రప్రభాపుంజము వెలువరింపక శతమన్యుని శతకోటి మొక్కవోయిన యంచులతో

వెలవెలం బోవుచున్న దేల ? పరిపంథి దుర్వారమైన వరుణ
పాశము గారుడమంత్ర ప్రభావమున విగతవీర్యమైన దర్వీ
కరము తెఱ్వున దైన్యము వహించినదేల ? కుబేరుఁడు తన
భుజస్తంభమున గదాదండము ధరింపమి శాఖవిఱిగిన సాలము
పోలిక వాసిం బాసినాఁడు. శల్యమువలె నీతనిహృదయమున
నాటుకొనియున్న పరాభవమును ఈ దీనస్థితి వ్యక్తము సేయు
చున్నది. తేజోవిహీనమగు దండముం దాల్చి కృతాంతుఁడు
దానితో నేలగీఱు బేలతనము పాలగుట కేమి హేతువు ?
అతఁ డా దండమునకు ఆఱిపోయిన కొఱవికట్టియ లాఘవ
ముం గూర్చినాఁడేమి ? ఈ ద్వాదశాదిత్యులును ప్రతాప
క్షతిచేఁ జల్లనివారై చిత్రన్యస్తులవలె నాలోకనీయులై
యుండుటకుం గతంబెయ్యది ? జలములు వెనుకకుఁ దిరుగుట
వలనఁ బ్రవాహనిరోధ మెట్లూహింపఁబడుచున్నదో యట్లే
యీ నలువదితొమ్మిది వాయువుల తడఁబాటుచేఁ దదీయ
వేగ భంగము సూచిత మగుచున్నది. పరిభవదుఃఖముచే
వినమ్రములైన జటాజూటముల వ్రేలాడుచున్న చంద్రరేఖ
లతో నేకాదశరుద్రుల శిరములు క్షతహుంకారములై దీన
దశం బ్రకటించుచున్నవికదా ! * ఉత్సర్గము † లపవాదము
లచేవలె లబ్ధప్రతిష్ఠులగు మీరు బలవత్తరులగు శాత్రవులచేఁ
బ్రతిష్ఠాభంగము నొందితిరా ? గీర్వాణాధిపులారా ! మీ
రేమి వేఁడెదరు ? లోకనిర్మాణము నాయందును లోకరక్ష

* ఉత్సర్గములు=సామాన్యశాస్త్రములు ('మాహింస్యాత్'-వంటివి)
† అపవాదములు = విశేషశాస్త్రములు ('గా మాలభేత'- వంటివి)

మీాయందును నెలకొనియున్నది. కావున మీా వాంఛితము నెఱింగింపుఁడు.''

ఇట్లు వచించినంతనే వాసవుఁడు మందానిల కంపిత కమలాకరము కరణి శోభిల్లు తననేత్ర సహస్రముచే 'గురువరా! బ్రహ్మదేవుని ప్రశ్నలకుం బ్రత్యుత్తర మొసంగుఁ' డను నర్థము సూచించు తెన్నున బృహస్పతిం బ్రేరించెను. ఇంద్రుని వేయికన్నులకంటె నధికమగు ప్రభావముగల బుద్ధి వైభవముతో విరాజిలు బృహస్పతి ప్రాంజలియై జలజాసనునితో నిట్లు పలికెను :—

''ఓ భగవంతుడా! నీవు వచించినది వాస్తవమే. మా పదవిని బరిపంథులు హరించిరి. సర్వాంతర్యామి వగు నీ వెఱుంగని దేదికలదు? నీ వొసంగిన వరముల బలముచే గర్వించి తారకుఁ డను మహాసురుఁడు ధూమకేతువువలె లోకములకు విప్లవహేతువై విజృంభించి యున్నాఁడు. ఈ తారకుని నగరిలోఁగల క్రీడాసరోవరముల యందలి కమలములు వికసించుట కేమాత్ర మెండ కావలసి యున్నదో యాపాటియే చండకరుఁ డెండ కాయుచున్నాఁడు. శివుఁడు శిరోరత్నముగాఁగొన్న కళమాత్రము కైకొనక విడిచిపెట్టి, కడమకళ లన్నింటితో దారాధిపుఁడు తారకాసురుని సేవించుచున్నాఁడు. తారకుని కేళీవనమున వీచినచోదనపైఁగుసుమస్తేయ మను నభియోగము మోపఁబడు నను భయమున వాయుదేవుఁ డాతని యుద్యానవనమున వీచుట మాని, యా రక్కసులదొర యంతికముంజేరి తాలవృంత సంచారమున నెంత గాలి వచ్చు నంతయే వీచుచున్నాఁడు. ఋతువులెల్ల

నొకదానివెంట నొకటివచ్చుట మాని సూన సంభార తత్పర ములై తారకాసుర నుద్యాన పాలకులతోఁ దుల్యప్రతిపత్తి వహించి యాపూర్వగీర్వాణ సార్వభౌముని సేవించుచున్నవి. సాగరుఁడు తారకాసురునికి బహుమాన పురస్సరముగా సమర్పింపఁదగిన మణిగణములం దనగర్భమునఁ బరిపక్వమగు పర్యంతము జాగరూకుఁడై పరిరక్షించుచుండును. దేదీప్య మానమైె తేజరిలు శిరోరత్నములుగల వాసుకిప్రముఖ భుజంగపుంగవులు ఆరిపోవని దివిటీలందాల్చిన దివిటీకాండ్రై తారకునిం గొల్చుచున్నారు. హరిహయుండు సైతమయ్యసుర స్వామి యనుగ్రహ మపేక్షించి మాటి మాటికిం దన నందనవనమునుండి కల్పద్రుమ సంజాతములగు మంజులా భరణాదుల దూతలచేఁ బంపి యాతఁడు దన కనుకూలుఁ డగుటకుఁ దగు యత్నము లొనరించుచున్నాఁడు.

"ఈ విధ దేవతాదు లెల్లరు వినయ విధేయులై యారాధించుచున్నను దారకుఁడు లోకముల బాధించుచునే యున్నాఁడు. దుర్జనులు ప్రత్యపకారముచేతనే శమింతురు గాని యుపకారములచే మంచివారగుదురా? అమరవధువులు సదయహృదయలై తమ సుకుమార కరములతోనే నందన వన పాదపముల పల్లవములను గిల్లుదురో యాతరునికరముల నెల్లఁ దారకాసురుఁడు కరుణమాలి తెగనఱికించుచున్నాఁడు. ఆ రక్కసునిచే బందిగావింపఁబడిన బృందారకసుందరు లాతఁడు నిద్రించుతఱిఁ జామరములంబూని నెమ్మదిఁగా వీచుచుఁ దమ దశావిపర్యాసముం దలంచుకొని కన్నీరు నించు చున్నారు. దివాకర తురంగమ తీవ్రఖురవిదారితంబులైన

మేరుశృంగంబులం బెకలించుకొనిపోయి తారకాసురుండా త్మా లయంబులఁ గ్రీడాశైలంబులుగా సంతరించుకొని వానిపై విహరించుచున్నాఁడు. మందాకినీ తోయంబు లిప్పుడు దిగ్వా రణదానధారలచే మలినీభూతములై యుండుటయే మిగిలినది కాని, తదీయహేమాంబుజములన్నియుఁ దారకాసురుని ప్రమ దావన దీర్ఘికలకుం గొంపోవఁబడినవి. ఆరక్కసుని తాఁ కుడువలని వెఱపుచే విమాన మార్గము పాడుపెట్టఁబడినది. దేవతల లోకాలోకసప్రీతి నశించినది. అధ్వరములందు వ్రేల్వఁబడిన హవ్యములను మాయావి యగు నా దైతేయ విభుండు మా నోటినుండి యొడిసి తీసికొని పోవుచున్నాఁడు. చిరకా లార్జితమైన దేవేంద్రుని కీర్తి యాతని వాహనరూప మున మూర్తీభవించినదా యేమి? అని చెప్పనొప్పినయుచ్చై శ్రవమును దారకుఁడు హరించినాఁడు.

"క్రూరుఁడగు నద్దనుజునిపై మేము ప్రయోగించిన సర్వోపాయములును సన్నిపాత పీడితుఁడగు రోగి యెడ వీర్యవంతములైన యౌషధములవలె నిష్ప్రయోజనములై నవి. దేనియందు మాకు జయాశ నెలకొనియుండెనో యా హరిచక్రము తారకున కురోభూషణ మాయెను. ఆ దానవుని దంతావళములు బలారాతి యైరావతము నోడించి యిపుడు పుష్కలావర్తకాది మేఘములయందు వప్రక్రీడ నభ్యసించుచున్నవి. కావున నో స్వామీ! ముముక్షువులు కర్మబంధవిచ్ఛేదకమగు ధర్మము నెట్లుకోరుదురో యట్లే తారకాసుర విధ్వంసన విశారదుఁడగు చమూపతిని సృజింప వలయునని మిమ్ము మే మర్థించుచున్నాము. సురసైన్య రక్ష

కుఁడగు నే సేనానిని ముందిడుకొని గోత్రారి శాత్రవాప హృతమైన విజయలక్ష్మిని మరలఁ దెచ్చునో యట్టిసేనాపతిం బుట్టింపవలయునని గట్టిగా మిమ్ము వేఁడుచున్నారము.''

ఇట్లు దేవగురువు వచించినంత నే, గర్జానంతరము కురియు వర్షమువలె హాయిం గూర్చు వాగ్విలాసముతో వాగ్వల్లభుం డమరులతో, ''మీ యీకోరిక సిద్ధించును. దానికై కొంత కాలము మీరు వేచియుండవలయును. తారకుని వృద్ధికి నేనే కారణభూతుఁడను. ఆ యసురుని నేనే పెంచి నేనే నాశన మొనర్చుట విహితముకాదు. విషవృక్షము నైనను దాను బెంపొందించి తానే విచ్ఛేదన మొనర్చుట పాడికాదు. పదునాల్గు భువనములను బూదియొనర్పఁగలిగిన యాతని తపమును వరదానముచే నేనే శమింపఁజేసితిని. నీలలోహిత వీర్యాంశ సంభవుఁడుగాక మఱి యెవ్వండేనియు సమరకళా కుశలుఁడగు నా నక్తంచర శేఖరుని జయింపఁజాలఁడు. పరమేశ్వరుఁడు తమోగుణాతీతుఁడు; ఆపరంజ్యోతి ప్రభావ విశేషమును నేనును విష్ణుమూర్తియు గ్రహింపఁజాలక పోయితిమి. ఇనుము సూదంటు రాయిచే వలె, నిశ్చల సమాధి నిల్చియున్న శంకరుని మనస్సు ఉమా సౌందర్యముచే నాకర్షింపఁబడునట్లు మీ రొనర్పుడు. ఉమా శంకరులకు జన్మింపఁగల కుమారుఁడు మీకు సేనాధిపతియై తన వీర్యవిభూతిచే మీ శాత్రవునిం దునుమును; తారకునిచే బందిగావింపఁబడిన వేల్పు చెలనాగలను విడిపించి వారి వేణీ పాశములను విప్పుటకు మీరు సమర్థులగు

దురు,'' అని పలికి తిరోహితుఁడు కాఁగా, దేవతలు తమ కర్తవ్యమును మనములం దిడుకొని స్వర్గమున కేగిరి.

అంతటఁ బురందరుఁడు హరచిత్తమును గౌరియెడ నిలుపుటకుఁ గందర్పుఁడే ముఖ్యసాధనమని నిశ్చయించి, కార్యసిద్ధియం దుత్సుకతయుఁ ద్వరయుం బూని యా పూవిలుకానిం దలంచుకొనియెను. తలంచుకొనుటయే తడవుగా సహచరుఁడగు వసంతుఁడు చూతాంకురాస్త్రములం దాల్చి వెంటనడువ సుందరసుదతీ భ్రూలతలవలె రమణీయమైన శృంగములచే రంగారు చాపమును రతీకంకణ పదాంక సంకలితమగు తన కంఠమునం దగిలించుకొని పుష్పధన్వుఁడు శతముఖుని మ్రోలఁ బ్రాంజలియై ప్రత్యక్షమయ్యెను.

కామ దహనము

అలరువిలుతుఁ డరుదెంచుటతోడనే దేవత లరిగిన వైపునుండి చూడ్కుల మరల్చి గీర్వాణవల్లభుఁడు తన వేయికన్నులం గందర్పునిపైఁ బ్రసరింపఁజేసెను. ప్రభువుల కాశ్రితులయెడ గౌరవము హెచ్చుటయుం దగ్గుటయుఁ బ్రయోజనాపేక్షం బట్టియేకదా!

పాకశాసనుఁడు పంచశరునకుం దన యాసనమునకు సమీపముననే యర్హస్థానము నొసంగెను. ఏలిక తనయెడఁ గనంబఱచిన ప్రసాదము నాత్మోత్తమాంగముచే సంభావించి

కందర్పుఁడు విస్రంభముగా విబుధ విభునితో నిట్లు విన్న వింపఁ దొడఁగెను: "మహానుభావా! నీకై నావలనఁ గావింపఁదగిన దెద్దికలదో దాని నాజ్ఞాపింపుము; నీవు నన్ను స్మరించుటయే నాభాగ్య విశేషము. ఆ నాభాగధేయమును నీయాజ్ఞ చే వర్ధిల్లఁజేయుము. నాకలోకాధిపత్యము నర్థించి యెవ్వఁడేని ఘోరతప మాచరించుచున్నాఁడా యేమి? దానంజేసి నీ యసూయ కాతఁడు పాత్రుఁడాయెనా? చెప్పుము. వాని నిపుడే సంహిత సాయకమైన నా యీ కార్ముకముచే నిర్మూలించెద. ఎవ్వఁడేని పునర్భవక్లేశ భయమున ముక్తిమార్గము నవలంబించినాఁడా యేమి? ఆతఁ డెవ్వఁడో యెఱింగింపుము. భువనమోహినులగు సుందరీ మతల్లుల కటాక్షమాలికలచే నవ్వాని నిపుడే బద్ధునిం గావించి చిరకాల మాస్థితిలోనే నిలిపెద. నీవైరి శుక్రనీతి పారంగతుఁడైనను సరియే, వచింపుము. ఆతనియందు విష యాభిలాష నెలకొల్పెదను. ప్రవాహ మేరీతిగా నదీకూల ముల నశింపఁజేయునో యట్లే రాగము వర్ధిల్లి యాతని ధర్మార్థములను ధ్వంస మొనర్పఁగలదు. వ్రతదుఃఖశీలయగు పతివ్రత నెవ్వతెనేని మోహించితివా? ఎవతె సౌందర్యము నీచిత్తము నాకర్షించినది? ఆమె యెవ్వతెయో వక్కాణిం పుము. క్షణములో లజ్జ నుజ్జగించి యా నితంబినీమణి నీకు వశవర్తినియై స్వయముగా నిన్నాశ్లేషించున ట్లొనర్చెదను. నీ శాత్రవులెవరో, శూరశిఖామణీ! వచింపుము. నీ వజ్రా యుధమునకుం గొంత విశ్రాంతి నొసఁగుము. నీ కప్రియ

మాచరించిన సురవైరిని నా శరములచే విఫలీకృత భుజ వీర్యునిగా నొనర్తును. వాఁడు నీకేకాదు భయపడుట, కోపస్ఫురితాధరలగు కువలయాక్షులకు సైతము భీతిల్లున ట్లొనరింతును. కుసుమాయుధుఁడనయ్యు నీ యనుగ్రహా బలముచే దుర్వారుఁడనై, యొక్క వసంతుని మాత్రమే సహాయునిగాఁ గొని పినాకపాణి యగు హరుని సయితము విగతధైర్యునిగాఁ జేయ వలంతిని. ఇఁక నాౖమోల నన్య ధనుర్ధరులపాటు చెప్పవలయునా ?"

వలరాజిట్లు పలికినంతనే వేలుపుదొర తొడపై నిడు కొనిన తనకాలు డించి పాదపీఠమున నుంచుకొని, సంకల్పి తార్థముంగూర్చి సంతసముతో నాత్మసామర్థ్యముం బ్రక టించిన మకరధ్వజునితో, "సఖుఁడా! యీ సర్వమును నీయందుపపన్నమే. కులిశమును నీవును నాకు రెండస్త్ర ములు; తపోవీర్యధుర్యులగు వారిపై నావజ్రాయుధము పనిచేయఁజాలదు. నీవుమాత్ర మందఱపైఁ బ్రయోగింపఁ దగిన దివ్యాస్త్రమవుసుమా! నీ బలము నే నెఱుంగనిది కాదు. నాతోఁ దుల్యుఁడవగు నిన్నిప్పుఁ డొక గొప్పకార్య మున నియమించెదను. భువనభారమును వహింపఁగలవాఁ డని యెఱింగియేకదా యాదిశేషుని శ్రీవిష్ణుమూర్తి తనకుం దగిన పానుపుగా నియోగించినాఁడు. వృషాంకునిపై సైతము బాణము వేయఁజాలుదు నని చెప్పిన నీచే మాకార్య మంగీక రింపబడినట్లే. యజ్ఞహవిర్భాగ భోజనభాజనులును ప్రబల శాత్రవ సంతత సంపీడితులును నగు దేవతలకుం దమ యీప్సితములు సిద్ధింప వలయునన్న హరునిపై నీవు నీ

యాయుధములఁ బ్రయోగించుటతక్క వేఱుమార్గము లేదు. తమ శాత్రవుని జయించుట కమృతాంధసులు హరవీర్య సంభవుఁడగు సేనాపతి వలయునని వాంఛించుచున్నారు. పరమశివుం డిపుడు తన తత్త్వమున నాత్మ ననుసంధాన మొనర్చి మంత్రన్యాసపూర్వకమైన నిష్ఠయం దున్నాఁడు; అట్టి బ్రహ్మానుసంధాన నిష్ఠానిధి నీ బాణనిపాతమునకు సాధ్యుఁడగునుగాని యొరులకు సాధ్యుఁడగునా? నియత చిత్తుఁడగు నా శివునికిఁ బరమ పవిత్రయగు హిమాద్రి నందిని ప్రియురా లగునట్లు ప్రయత్నింపుము. పరమేశ్వరుని భార్య యగుటకుఁ బార్వతియే తగిన దని పరమేష్ఠి పలికి నాఁడు. నగేంద్రకన్యయుఁ దండ్రిచే నియోగింపఁబడినదై హిమగిరి యూర్ధ్వమునం దప మొనర్చు స్థాణు నుపాసించు చున్నది. ఈ విషయము నాకు నావేగులయిన యప్సరసలు చెప్పఁగాఁ దెలిసినది. కావునఁ జెలికాఁడా! కార్యసంసిద్ధికై కడంగుము. దేవకార్యమును సాధింపుము. పార్వతి సాన్నిధ్యముచేత సాధ్యమైనదే యయినను ఈ కార్యమునకు నీవునుం దోడుపడవలసియున్నది. విత్తనముచేతనే యంకురోత్పత్తి కావలసియున్నను దోయ మవశ్యము పోయవలయును గదా! దేవతల విజయమున కుపాయభూతుఁడైన భూతేశునిపైఁ బ్రసవబాణప్రయోగము చేయు భాగ్యము నీకే లభించెనేని నీవు కృతార్థుఁడవు. ఒకకార్యము స్వభావసిద్ధముగా నప్రసిద్ధమే యయినను అది యనన్యసాధారణమగునేని కర్తకుఁ గీర్తిఁ దెచ్చునుగదా? నిన్న భ్యర్థించువారు గీర్వాణులు. కార్యమా త్రివిష్టప రక్షణార్థ మొనర్చునది.

అది నీ చాపముచే సాధింప నలవి యగునది. దాని స్వభావము పరిశీలించి చూతుమా యది ఘాతుకమైనది కానేరదు. మదనా! నీవు నిజముగా నాశ్చర్యవిక్రముఁడవు. నీకు వసంతుఁడు సహచరుఁడు. నీకు సహాయపడుమని యాతనిఁ బ్రత్యేకముగా నొకరు ప్రేరింప నవసరము లేదు. జగత్ప్రాణుని జాతవేదునికి సాయపడుమనియుఁ, బ్రేరింపుమనియు నొక్కఁడు వక్కాణింపవలయునా!'' యని పలికెను.

అంతటఁ గంతుఁడు స్వామియాజ్ఞను భగవత్ప్రసాద దత్తమైన మాలంబోలె నౌదలం దాల్చి సురాధిపుని సెలవు గైకొని లేవఁగా, నైరావతాస్ఫాలన కర్కశములైన తన హస్తములతో దేవవిభుండు రతిపతి శరీరమును బ్రణయ పూర్వకముగా స్పృశించి సాగనంపెను.

మదనుఁడు మాధవునితోడను రతితోడను బయలుదేరి శంకావిలచిత్తముతోఁ బ్రయాణము సాగించి యెట్టులో గుండె రాయిచేసికొని 'నా శరీరము నశించినను నశించును గాక, కార్యము సాధించెద' నను దృఢనిశ్చయముతోఁ బరమేశ్వరు నాశ్రమముం జేరెను.

మునీశుల తపోవిధులకుం బ్రతికూలముగా వర్తించు వసంతుఁడా వామదేవు నాశ్రమసీమఁ దన సకలధర్మములఁ బ్రతిష్ఠించెను. వసంతకాలస్వరూపము మీనకేతనుని గర్వమునకు హేతుభూతముగదా! సహస్రకరుఁడు సమయ వ్యతిక్రమ మాచరించిఁ గుబేర గుప్తదిశం గూర్చిపోవ గమకింప, దక్షిణాశ తనముఖమున వ్యలీక నిశ్వాసముం బోలిన

గంధవహుం బ్రవర్తిల్లఁజేసెను. సురుచిరనాదములతో నొప్పు సుందరుల పాదతాడనముల నపేక్షింపకయే యశోకము తటాలున బోదె మొదల్కొని చిగిర్చి పుష్పించెను. పల్లవాంకురములే చారుపత్త్రములుగాఁగల నవచూతకుసుమ బాణము పరిపూర్ణతం గాంచుటతోడనే వసంతుఁడు దానిపై మదననామాక్షరము లనందగిన భ్రమరముల నుంచెను. కర్ణి కారము వర్ణోత్కర్షము కలదైనను నిర్గంధమగుటచే మనసు నొప్పించెను. ప్రాయికముగా బ్రహ్మదేవుఁడు ప్రతివస్తువునకును ఏదోకొంత వైకల్యముంగూర్చి తద్గుణసాకల్యమునకు భంగము గలుగఁ జేయుచుండునుగదా! వసంత లక్ష్మి విలగ్నభ్రమర కజ్జల రచనా విచిత్రమగు తిలకమును దన ముఖమునఁ బ్రకా శింపఁజేసి బాలారుణ కోమల రాగముతోఁ జూత ప్రవా ళోష్ఠము నలంకరించుకొనెను. ప్రియాళు మంజరులనుండి రేఁగిన రజఃకణములు కన్నులంబడి యవి దృష్టిప్రసార మునకు విఘ్నమాపాదించినను మదోద్ధతములగు మృగములు మర్మర శబ్దములతో రాలు జీర్ణపర్ణములుగల వనస్థలుల నని లాభి ముఖముగా సంచరించినవి. చూతాంకురాస్వాద కషాయకంఠమైన పుంస్కోకిలము మధురముగాఁగూసెను. ఆ కూజితమే మనస్వినీ మాన విఘాత సమర్థకమైన మదన వచన మాయెను. కుంకుమలేపనము మానుటచే నించుక పాండురవర్ణము లగు వదనములు గలవారును, శీతభయము వాసి *మధూచ్ఛిష్టము వర్జించిన విశదాధరోష్ఠములు గల

* హేమంతమున స్త్రీలు బింబోష్ఠములు పగులకుండుటకై మధూ చ్ఛిష్టమును లేపన మొనర్చుకొనుట ప్రసిద్ధము.

వారును నగు కింపురుషాంగనలకు ఘర్మోదయ మాటచే
వారి పత్రరచనా విశేషములు చెమ్మగిలఁ జొచ్చినవి.

అకాలసంభవమగు మధుమాస సంరంభముం దిల
కించి నీలలోహితుని వనమున వసించు తపస్వులు వికార
ములకు లోనైరి, కాని వారాచిత్తవికృతినిఁ బ్రయత్నముచే
నిరోధించి స్థైర్యము నార్జించిరి. ఆరోపితపుష్పచాపుఁడై
రతీద్వితీయుఁడై పంచశరుఁడు పరమేశ్వరు నాశ్రమమునకు
రాఁగానే మిథునములు స్నేహ రసోత్కర్షము వహించిన
శృంగార భావమును వ్యక్తము గావించినవి. ఇందిందిరము
కుసుమైక పాత్రము నందలి మకరందమును దనప్రియ నను
వర్తించి పానముచేసెను. నిమీలితాక్షి యగు నాఁడులేడిని
కృష్ణసారము తన శృంగముతో గోఁకెను. పంకజరేణు
గంధబంధురమగు జలము పుక్కిలించి రాగభరముచేఁ
గరేణువు మగయేనుఁగు నోటం బోసెను. తాను సగము
గ్రసించిన బిసకాండమును జక్రవాకము పెంటినోటి కందిం
చెను. స్వేదబిందువులచే నించుక సముచ్ఛ్వసితములైన
మకరికాపత్త్రిరేఖలు కలదియై, ప్రసవాసవాఘూర్ణిత నేత్ర
పంకజములతో శోభిల్లు తన ప్రియురాలి మోముచందురుని
గిన్నరుఁడు ముద్దాఁడెను. సమగ్రపుష్పస్తబకము లురోజ
ములై యొప్పార, రుచిరప్రవాళము లధరములై విలసిల్ల
హృదయానందకరముగఁ దేజరిల్లు లతావధూటులను దరు
వులు వినమ్రశాఖలనెడి తమ బాహువులతోఁ గౌఁగిలించినవి.

అట్టి యీ వసంతావిర్భావ సమయమున హరుఁడు దివ్యాంగనాగానము నాకర్ణించియుఁ బరబ్రహ్మానుసంధాన నిష్ఠకు దూరుఁడు కాఁడాయెను. ఇంద్రియ నిగ్రహము గల వారియెడ విఘ్నములు సమాధిభంజన సమర్థములు కావు గదా ? వామప్రకోష్ఠమున హేమవేత్రముం దాల్చి ముఖ మండలమున నొక యంగుళిని నిలిపి సంజ్ఞయొనర్చుచుఁ "ప్రమథగణములారా ! రచ్చచేయకుఁడు" అను నర్థమును సూచించుచు నందికేశ్వరుఁడు నీలకంఠుని నిలయమైన లతానికేతనమువాకిట నిలువంబడియుండెను. తచ్ఛాసన ప్రభావమునఁ గాననమంతయు నిష్కంప వృక్షమయ్యెను : నిభృతద్విరేఫమయ్యెను : నిశ్శబ్దాండజ మయ్యెను : శాంత మృగప్రచారమయ్యెను. వేయేల ! ఆ యరణ్యము చిత్రలిఖిత వ్యాపారము కలదియుంబోలె వెలయుచుండెను. ప్రయాణోన్ముఖులైనవారు పురోగతుఁడగు శుక్రునెట్లు వర్జింతురో యట్లే కాముఁడు నందీశ్వరుని కగపడకుండఁ దొలంగి చని, నమేరుశాఖాసంసక్త పార్శ్వదేశములుగల భూతపతి సమాధి స్థానముంజొచ్చి, యాసన్నమృత్యువై త్ర్యంబకుం గాంచెను. అపుఁడు త్రినేత్రుఁడుఁ దేవదారు ద్రుమవేదిపై శార్దూలాజినముమీఁద సమాధినిష్ఠుఁడై యుండెను. పర్యంకబంధమున నిశ్చలమైన పూర్వకాయముతో గుదింపఁబడిన తిన్నని యాయతాంసములతో, వికచరాజీవమువలె నంకమధ్యమున నుంపబడిన పాణియుగళముతోఁ బరమశివుఁడు ప్రకాశించు చుండెను. ఆ మహనీయుని జటాకలాపము భుజంగమ బద్ధమైయుండెను : అక్షమాల రెండు పేటలుగాఁ గర్ణావ

సక్తమై యుండెను. కంఠప్రభాసంపర్కముచే నతినీలమైన ముడితోడి కృష్ణాజినము నాతఁడు ధరించియుండెను. అచలితపక్ష్మమాలికలతో, నిశ్చలోగ్ర కనీనికలతో, నధోముఖ మయూఖములతోఁ గించిత్ప్రకాశవంతములై, భ్రూవిక్షేప ప్రసంగ విరహితములై తనరు తన నేత్రములను స్థాణుఁడు నాసాగ్రమున నిలిపియుండెను.

లోన సంచరించు ప్రాణాది వాయువులను నిరోధించినవాఁడై, వర్షసంరంభములేని యంబువాహమువలె, నభంగాడంబరమైన హ్రదంబువలె, నిర్వాత ప్రదేశంబున నిష్కంపిత భంగి వెలుంగు దీపంబుపోలిక నీశానుఁడు సమాధిలోనుండెను. ఆ దేవదేవుని బ్రహ్మకరోటి నేత్రవివరమునుండి దారిఁగల్పించుకొని యుద్భూతములైన తేజోఽఙ్కురములు మృణాల సూత్రమునకన్న మృదుతరమైన బాలచంద్రుని శోభను జెడఁగొట్టుచుండెను. నవద్వార మార్గమున మనస్సును సంచరింప నీయక సమాధిచే వశపఱచుకొని క్షేత్రవిదులు హృదయాలయమున నెవ్వనిఁ బ్రతిష్ఠించి యక్షరునిగా నెఱుంగుదురో యా పరమాత్మను దనయందే పరమేశ్వరుఁ డవలోకించుచుండెను.

ఇట్టి స్థితిలోనున్నవానిని, మనసుచే సైతమెదిరింపరాని విషమనేత్రుని గుసుమాస్త్రుఁడు సమీపమునకే పోయి చూచి భయపడినవాఁ డాయెను: విశ్లథపాణి యయ్యెను: దనహస్తమునుండి పడిపోయిన శరచాపములను సైతము కనుంగొనఁడయ్యెను.

అప్పుడు నష్టప్రాయమైన మదనబలమును దన సౌం ర్యముచేఁ బునరుజ్జీవింప వచ్చినదో యనఁ బార్వతి సఖులైన యిరువురు వనదేవతలు వెంటనడువ నచ్చోటికి కేగుదెంచెను. పద్మరాగములఁ దిరస్కరించు నశోకపుష్పములను, హేమ ద్యుతిని విడంబించు కర్ణికారమును, ముక్తాకలాపములుగాఁ జేయఁబడిన సిందువారములను భూషణములుగాధరించిన నగ రాజతనూజ యందము నయనానందకరముగా నుండెను. తరుణార్కరాగ రమ్యమైన వసనముందాల్చి, స్తనభారమునఁ గించి దావర్జితయుంబోలెఁ జెలంగుచుఁబర్యాప్తపుష్ప గుచ్ఛా వనమ్ర కిసలయవతి యగు లతలీల సంచరించుచు నమ్మించుఁ బోణి రాణించెను. కమ్మందనమ్మును నద్దెసలంజిమ్ము తన యూర్పు మొత్తములపై నాసఁగొని సమీపమ్మునకు వచ్చి నదియు, బింబంబుడంబు నపహసించు తన కెమ్మోవిపై వ్రాలం గమకించునదియు నగు భృంగంబును సంభ్రమలోలదృష్టియై యనుక్షణమును లీలారవిందముతో నివారించుచుఁ గొండరా చూలి శూలపాణి సమాధిస్థానముం జేరెను.

అనవద్యమైన యంగవిన్యాసముచే రతీదేవికి సైతము లజ్జగూర్చు లావణ్యముతోఁ బిసాళించు పార్వతింజూచి పుష్ప చాపుఁడు జితేంద్రియుఁడగుశూలహస్తుని నిర్జించి స్వకార్యసిద్ధి సమకూర్చుకొనఁ దలంచి మరియొకతూరి యోచించెను. ఉమాదేవియు శంకరుని ప్రతీహారభూమి కేతెంచెను. పర మేశ్వరుఁడును పరమాత్మనామక పరంజ్యోతిని దనలో సాక్షాత్కరించుకొని ధ్యానము నిలిపి దృఢమైన తన పర్యంక

బంధమును విడిచిపెట్టెను. ప్రాఙ్నిరుద్ధ ప్రాణవాయువులను బునస్సంచార యోగ్యములుగా నొనర్చెను. ఆ కారణమున భువనత్రయ దుర్భరభార భరణ నిపుణుండగు నాదిశేషుఁడు సైతము భూమిభాగమును ఫణాగ్రములపై నతిప్రయత్నమున వహింపసాగెను. నందీశ్వరుఁ డపుడు మహేశ్వరునకు నమస్కరించి పర్వతరాజు కుమారి శుశ్రూషా పరతంత్రయై వచ్చి యున్నదని విన్నవించెను. భగవానుఁడు నగనందనం బ్రవేశ పెట్టుమని భ్రూసంజ్ఞామాత్రముచే నాజ్ఞాపింపఁగా నంధీశ్వరుఁ డా కన్యను లోనికిరావించెను. ఆ మెసఖులు తాము కోసిన కిసలయశకలములను వసంతపుష్ప ప్రకరములను జంద్ర శేఖరుని చరణారవిందముల చెంగట నమస్కారములతో సమర్పించిరి. శ్రవోవతంసమగు పల్లవము క్రిందఁబడ నీలాలక మాలికల నడుమ నిగారించు నవకర్ణికారముజాఱ నుమాదేవియు వృషభధ్వజునికిఁ బ్రణామ మాచరించెను.

ఇట్లు పార్వతి నమస్కరింప భవుండు "ఏకపత్నీ వ్రతుండగు ప్రాణేశ్వరునిం బడయు"మని యాశీర్వదించెను. ఇది సత్యమేకదా! మహాపురుషోక్తు లెన్నటికి వ్యర్థము కానేరవు. మన్మథుఁ డపుడు బాణప్రయోగ సమయ మిదియేయని తలంచి, పార్వతి శివుని సాన్నిధ్యమం దుండుటచే హరునిపై లక్ష్యముంచి వహ్నిముఖమున దుముకం గమకించు పతంగము చందమునఁ దనశరాసనము ననేక పర్యాయములు పరామర్శించెను. అంతఁ బార్వతి తామ్రరుచి పుంజ రమణీయములైన కరములతో రవిమయూఖ విశోషితమై

మెఱయు మందాకినీపద్మబీజమాలిక నుపాయనముగాఁ బరమ తపస్సంపన్నుఁ డగు మృత్యుంజయుని కర్పించెను. అర్థిజన వాంఛా పరిపూర్తియం దాదరము గలవాఁడగుటచేఁ ద్రిలోచనుఁ డాయక్షమాల స్వీకరించుట కుపక్రమింపఁగనే పుష్ప నారాచుఁడు అమోఘమగు తన సమ్మోహనాస్త్రమును వింట సంధించెను. హరుఁ డంతటఁ జంద్రోదయారంభమున నంబురాశివలెఁ గలఁతనొంది యీషత్పరిలుప్తధైర్యుఁడై బింబఫలతుల్యాధరోష్ఠయగు నుమాదేవి వదనమండలమున దృగ్వ్యాపారముం బ్రసరింపఁజేసెను. వికసించు కోమల కదంబవృక్షమువలెఁ బులకాంకురితమైన యంగములతో నాయెడ శైలకుమారి వ్రీడావిభ్రాంత నేత్రములతోఁ బ్రణయభావము వెల్వరించి వదనమండలము నడ్డముగాఁ ద్రిప్పి నిలువంబడెను. అప్పుడు విషమనేత్రుఁడు దృఢనిశ్చయుఁడై జితేంద్రియత్వముచే వికారమును నివారించి తన యింద్రియ క్షోభమునకుఁ గారణ మారయఁగోరి దిశోపాంతములకు దృష్టిసారింపఁగాఁ బిడికిలి దక్షిణాపాంగమున నిలిపి బుజమును వంచి యెడమకాలు వ్రాల్చి, మండలీకృతచారుకోదండుఁడై బాణప్రయోగమునకు సంసిద్ధుఁడైన మనోభవుఁ డగపడెను. తన సమాధికి భంగమొదవినందునఁ దీవ్రరుషావేశమునకు లోనైన భూతేశుని యాననము భ్రూభంగముచే దుర్దర్శమయ్యెను. ఆ మహానుభావుని నిటలలోచనమునుండి కృశానుఁడు భయంకరజ్వాలలతో నుద్భవించి పైకెగసెను. "ప్రభూ! క్రోధము నుపసంహరింపుము, ఉపసంహరింపుము" అని దేవసంఘములు వియన్మార్గమునుండి ఏకగ్రీవముగాఁ బలికిరి.

అప్పుడే భవుని లలాటనేత్రమునుండి ప్రభవించిన యగ్ని మదనుని భస్మీభూతుం గావించినది. తత్క్షణమే రతీదేవి మూర్ఛిల్లినది. ఆ మూర్ఛలో మాత్ర మా నెలంత భర్తృ వ్యసన మనుభవింపలేదు. తీవ్రాభిషంగ ప్రభవమై యింద్రి యవ్యాపారముల స్తంభింపఁజేయ సమర్థమైన యా మూర్ఛ వలన రతీదేవి కా ముహూర్తకాలముపకారకమే యయ్యెను. తన తపస్సున కంతరాయము కల్పించిన కంతుని ఖండపర శుఁడు వనస్పతిని వజ్రమువోలెఁ గాల్చివైచి కాంతాసన్ని ధానము పరివర్జింపఁదగిన దని నిశ్చయించి భూతగణములతోఁ దిరోహితుఁ డయ్యెను. శైలాత్మజయు మహోదార మనో రథుఁడైన తన తండ్రి యభిలాషము రిత్తవోవఁ దన శరీర సౌందర్యము వ్యర్థభావము నొందఁ, దన సఖుల మ్రోల నిట్టి విపర్యాసము జరిగినందులకు లజ్జించి నిరుత్సాహయయ్యెను. రుద్రసంరంభమువలన బెగ్గడిల్లి ముకుళితాక్షియై యనుకం పార్హయైయున్న కుమారి నెత్తుకొని హిమవంతుఁడు వడిఁగా నిల్లు చేరెను.

రతివిలాపము

అట్లు మూర్ఛిల్లి నిశ్చేష్టయయిన రతీదేవిని దుర్భర వేదనా ప్రతిపాదకమైన నూతన వైధవ్యము ననుభవింపఁ జేయుటకు హతవిధి తెప్పరిల్లఁజేసెను. మూర్ఛావసానమున నా యన్నులమిన్న కన్నులం దెఱచి యవధాన పరత్వమున

నల్దిక్కులం జూచెను. ప్రియుఁడు నశించెనన్న పరిజ్ఞానమే లేని యా చాన దృష్టి కిష్టవస్తుప్రాప్తికలుగలేదు. 'జీవితేశ్వరా! ప్రాణములతో నున్నావా!' అని సకరుణముగాఁ బలికి లేచి చూచునప్పటి కా రమణికట్టెదుటఁ బురుషాకృతినున్న హరకోపానలభస్మమొక్కటి దృగ్గోచరము కాఁగా విహ్వలయై రతీదేవి నేల నాలింగనము గావించుకొనిన కతమున ధూళిధూసరితమై వన్నెఁదొఱంగిన వక్షోమండలముతో, వికీర్ణకుంతలయై వనలక్ష్మినిసైతము సమదుఃఖ నొనర్చుచున్నదోయన నతిదీనముగా నీతీరునఁ బలవించెను:—

"నీ సుకుమార శరీర మిట్టి ఘోర పరిణామముం గాంచుటఁ దిలకించియు నేను నాశనమైపోవకున్నాను. ఔరా! స్త్రీలెంతకఠినులు! మనోనాయకా! నీవెన్నండును నాకనిష్టమాచరించినవాఁడవు కావు. నేను నీయెడ నపరాధమెద్దియుం గావించియుండను. నీ దర్శనము నొసంగక నిర్నిమిత్తముగా నన్నేల యాక్రందింపఁ జేయుచున్నావు? నీయధీనముగదా నా జీవితము. అట్టి నన్నుం బాసి క్షణములో నదృశ్యుఁడవైతి వేల! సౌహార్దమును భగ్నమొనర్చి నన్నిట్లు భంగపఱచుట నీకుఁ దగవా? నిను వీడి నేను మనఁగలనా? సేతువు తెగిపోవుటవలన నీరెల్లఁ గోలుపోయిన కాసారమున జలైకాయత్తజీవిత యగు పద్మిని జీవింపఁగలదా? 'నేను నీహృదయమున నిరంతరము నివసించుచున్నాను' అని నీవు పలికిన ప్రియభాషణము కైతవము గాక సత్యమగునా? అది నీ యౌపచారిక సూక్తియని తలంతును. కానిచో నీ వనం

గూడ వైన యనంతరము సైతము నే నక్షతశరీరనై జీవించి యుంటి నేల? పరలోకమున కేగిన నిన్నిపుడే యనుగమించి నా యార్తి నంత మొందించెదను.

"నా కేమి కొదవ. లోకమే విధివంచిత మైనది. జగమునఁగల సర్వజీవులయొక్కయు సౌఖ్యము నీ యధీనము గదా! ప్రియబంధుఁడ వైన నీశరీరము కథావశిష్టమైన విషయ మెఱింగి నిశాకరుఁడు నిష్ఫలోదయుఁడై నాఁడు. హరి తోరణచారుబంధనంబును, మధుర పుంస్కోకిల శబ్ద సూచితంబును నగు నూతన చూతప్రసవ మింకెవ్వరికి బాణము కాఁగలదు? నీవిల్లునకుఁ దఱచుగా నల్లెత్రాడగు గండుతుమ్మెదలబారువిన్నఁబాటువహించిన పేరెలుంగున నన్ననుసరించి వాపోవుచున్నట్లున్నది. ప్రాణేశ్వరా! నా యంగములయందు స్వయముగా నీవురచించిన వసంతకుసుమాలంకార మిప్పటికిని జెక్కు చెదరక నిలిచియున్నది. కాని నీవే యింతలో మాయమైపోయితివి. నా యీ పాడు దక్షిణ పాదమునకు నీవు లాక్షారాగముం గూర్చు సమయమున దారుణ వర్తనులగు గీర్వాణులు తమ పని నెరవేర్చుకొను నిమిత్తము నిన్నుఁ దటాలున రప్పించుకొన్నారు. మనకుఁ బునస్సమాగమము ఘటింపజేయుటఁ వారికిఁ గర్తవ్యము కాదా!

"మనోహరా! నాకలోకమునఁ జతురవర్తనలగు సుర కామినీరత్నములు నిన్నుఁగికురించి, వలపించి తమయుచ్చులం దగిలించుకొనక మున్నే నే నగ్నిప్రవేశ మొనరించి నీ సన్నిధానముం జేరుదును. జూడుము. రమణా! నిన్నిపుడు నేననుగ

మించినను దురవాపమగు నొక యపనిందనుండి మాత్రము నేఁదప్పించుకొనజాలను. మదనుని మరణానంతర మొక్క క్షణ మాత్రమేయగుఁగాక రతిబ్రతికియుండివదను నింద యవశ్యం భావిగా సంప్రాప్తించినది కదా! నీ శరీరము నయినను నిచ్చోనిలుపక పోయితివి. నేనింక నీ కేమి చరమాలంకార మొనర్పఁ గలను, ఆభాగ్యము సయితము నాకు లేక పోయి నదిగదా! నాయుత్సంగమునఁ దనువునుంచుకొని, వంకపోయిన శరమును గరములంజక్కదిద్దుచుఁ, జెలికాఁడగు వసంతుని గూడి, మందస్మిత సుందర వదనార విందుడవై సరస సల్లాప ముల నన్నలరించు నీమధురమూర్తినొక్కసారి మందభాగ్యు రాల నగు నాకుఁ జూపరాదా? ఏఁడీ వసంతుఁడు నీ కూర్మి సఖుఁడు? ఆతండును నీతోభస్మమైనాఁడాయేమి? హా! పినాక పాణి కోపానల కీలల నాతండును బుగ్గియైపోయెనా? కుసుమ విసరములతోఁ గమనీయ కార్ముకమును రచించి నీకిం కెవరు తెచ్చియిచ్చువారు? అయ్యో? మందబుద్ధిని. నీవే లేనప్పుడు పుష్పకోదండముతోఁ బనియెవ్వరికి?''

అని యిత్తెఱంగున విలపించు రతీదేవి యాలాపవచన ములవిని వసంతుఁడు విషలిప్తముఖ శిలీముఖ విదారిత హృద యుఁడై యత్యాపన్న యగు నాయన్నుమిన్న నాశ్వాసింపఁ దలంచి యామెను జేరవచ్చెను.

వసంతుని జూచి మీనకేతనుని యిల్లాలు మఱింత కరుణముగా విలపించెను. దుఃఖవివశరై వక్షస్థ్సలముప్రయ్య

లగునట్లు బాదుకొనియెను. బంధుజనముల మ్రోల శోకార్తుల హృదయ కవాటములు బట్టబయలుగాఁ దెఱవఁబడును గదా.

తన హృదయేశుని నెచ్చెలిం జూచి 'వసంతుఁడా! కంటివా! నీ చెలికాని శరీరమును. బూదియైనాఁడు నీ కూర్మిసఖుఁడు. ఆ బూదియు మనకుఁ దక్కునట్లు లేదు. పవనుఁ డా కపోతకర్బురమగు బూడిదను నలుదిక్కుల కెగఁ జిమ్ముచున్నాఁడు' అని యాక్రోశించి పలుమాఱు తన నాథునిఁ దలంచుకొని మరల నిట్లాక్రందించెను.

"ఆత్మేశ్వరా! యిప్పుడైన నొక్కసారి దర్శన మిమ్ము. చూడుము నీ ప్రాణసఖుఁడు మాధవుఁ డిట కరుదెంచి నిన్నాలోకించుట కుత్సహించియున్నాఁడు. అట్టి ప్రేమనిధానమైన నీ వసంతుని కొఱకేని నొక్కతూరి నీ దర్శనభాగ్య మొదవఁజేయుము. దయితలయందుఁ బురుషులకుఁ బ్రణయ మస్థిరమే యయినను మిత్త్రులయెడ నచంచలముగదా! సర్వవ్యాపారముల నీ వసంతుడు పార్శ్వవర్తియై నీ కమూల్యసాహాయ్య మొనర్చుచుండినవాఁడే మఱచితివా! బిసకాండ గుణాన్వితమైన కోదండమునఁ జేలవకుసుమకాండములం బ్రయోగించి సురాసుర పరంపరా పరీవృత సమస్తజగతీ విజయైక ధురీణుఁడవై విహరింప సమర్థుఁడవాట యెల్ల నీ వసంతుని సహకారముననేకదా? ఆ యీ వసంతునిం ద్రోసిపుచ్చఁ దగవా? రమ్ము రమ్ము."

ఇట్లు పరిపరివిధములఁ బలవరించి యా నెలంత వసంతునితో "నాయనా! వాయుతాడితమైన దీపమువలె నీ

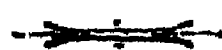
చెలికాఁడు ఆఱిపోయినాఁడు. మరలివచ్చునను నాశయు నంతరించినది. ఆ నష్టదీపమునకు దుఃఖధూమావృతమైన వత్తివలె నేనుమాత్రము మిగిలియున్నాను. హతవిధి నా పతిని మాత్రము చంపి నన్ను విడిచిపెట్టి యిరువురం జంపిన పాపము మూటకట్టుకొన్నాఁడు. నిరపాయమని నమ్మిన యాశ్రయవృక్షమును ఘాతుకమాతంగము కూల్చివైచినది. ఆ విటపము నల్లుకొనియున్న వల్లరి చెల్లాచెదరై పోవక నిలుచునా? నీవిపుడు చేయవలసియున్న బంధుకృత్య మొక్కటి కలదు; వినుము: వివశనగు నాకుఁ జితిపేర్చి నా పెనిమిటిం గలిసికొను తెరవు నాకుఁ గల్పింపుము. శశితోఁ జంద్రికయు, మేఘముతో సౌదామినియు నశించురీతిఁ బతిని బతివ్రత యనువర్తించును. నా ప్రియుని సుభగాంగ భస్మమును మైనలందుకొని నవపల్లవతల్పమున నెట్లో యట్లు చిచ్చున శయనించెదను. ఓ సౌమ్యుఁడా! నీకు నమస్కరించుచున్నాను. విలంబము సైరింపఁ జాలను. వేగిరమ నా నిమిత్తమై కాష్ఠచయముం బేర్చి నాయభీష్టావాప్తికిం దోడ్పడుము. చితాకరణానంతర మద్దానికిఁ జిచ్చు ముట్టించి దక్షిణమారుత సంచారణముచే మంటను వృద్ధినొందించి పరలోకగతుఁడగు నాప్రాణవల్లభుని పజ్జకు సత్వరమ నేఁజేరుటకు సహాయపడుము. అంతతో మూరకుందువేమో! నేను దహింపఁబడిన యనంతరము నాకును నా జీవితేశ్వరునకు నొకే జలాంజలి యొసంగుము. మే మిరువురమునుం గలిసి నీ విడు దోసెఁడు నీరమును బరలోకమునం ద్రావుదుము. రసాలసుమ

ప్రియుండగు నామనోహరు నుద్దేశించి నీవు పిండోదకాది కర్మము లాచరింపవలసియున్నందున విలోలపల్లవాన్వితము లైన సహకారమంజరులను బరలోకవిధులకుపయోగింపుము''

అని దీనాననయై వచించి శరీరత్యాగమున కుపక్రమించి సంతనే రతీదేవితో నాకాశవాణి యిట్లు పలికెను: ''ఓ యనంగ లతాంగీ! నీపతి నీ కచిరకాలములోనే లభింపఁ గలఁడు. ఏ పురాకృత కర్మవశమున నతండు హరలోచన జ్వాలికా మాలికల కగ్గమై శలభము చందంబున బుగ్గి యయ్యెనో వచించెద వినుము. బ్రహ్మదేవుఁడు భారతీదేవిని సృజించి యామె లోకమోహన సౌందర్యముచే నాకర్షింపఁ బడి తనచేఁ బుట్టింపఁబడిన యా పూవుంబోఁడినే మోహించెను. కొంతసేపటి కతఁడు తన యింద్రియ వికారమును నిరోధించుకొని యిట్టి వైపరీత్యమునకుఁ గారణభూతుఁడైన నీ పతిని శపించినాఁడు. ఆ శాపమే యీ నీ పతి మృత్యువునకుఁ గారణము. అట్లు నీ రమణుని శపించుట ధర్మ్యుఁడను ప్రజాపతి చూచి విధాతను వేఁడగా నా భగవానుండు కరుణించి తచ్ఛాపావసానము నిట్లు వక్కాణించెను: 'హైమవతి తన తపోనియతిచే హరుని మెప్పుంగొని యద్దేవు నెన్నండు పెండ్లాడునో యా నిముసమునఁ బంచబాణుని బరమశివుఁడు లబ్ధశరీరుం జేయును.' కావున నో కల్యాణీ! నీవు వగవం బనిలేదు. కమలగర్భుని వాక్కు లమోఘములు. అశనిపాతమునకు నమృతవర్షమునకు నంబుధరము లెట్లు సమర్థములో యట్లే కమలగర్భునింబోలు జితేంద్రియు

లాగ్రహానుగ్రహములయందు దక్షులుగదా! శోకము మానుము. ప్రియసంగమయోగ్యమైన నీ శరీరమును నాశన మొనర్పకుము. దానిం బరిరక్షించుకొనుము. నీ జీవితేశ్వరు నుండి నీకుఁ గలిగిన వియోగము స్థిరమని భ్రాంతి వహింపకుము. నిదాఘ రవికిరణ జాలములచేఁ బీల్చివైవఁబడిన జల ప్రవాహము గల వాహిని ప్రావృడంబుద ప్రభావమునఁ బునర్జహరీ ప్రపూర్ణమై పురణించు ననుట యెఱుంగవా? ఊరడిల్లుము. నీకుఁ శుభమగుఁగాక.''

అని యీరీతిగా నశరీరవాణి పలికినంతనే రతీదేవి సమాశ్వాసిత యయ్యెను. గ్రీష్మమున మడుఁ గెండిపోవ వైక్లబ్యము వహించిన శఫరి వర్షారంభమునఁ దెప్పిఱిల్లును గదా! ఆకాశవాణి యూఱడింపు మాటలచే రతీదేవి తన మరణ వ్యవసాయమును మానుకొనియెను. వసంతుఁడు నాకాశవాణి యా భాషణములయెడ విశ్వాసము నిలిపి, దేవతాప్రసాదమునఁ బ్రియసమాగమము సిద్ధించునని రతీదేవితోఁ జెప్పి బహుభంగుల నామె కూఱటఁ గల్గించెను. వ్యసన కృశాంగియగు నత్తన్వియుఁ గిరణ సంక్షయ మలిన యగు పగటి చంద్రరేఖ రాత్రినింబోలె విపదవధి నెదురు సూచుచుఁ గాలము గడపుచుండెను.

తపస్సిద్ధి

ఇత్తెఱంగునఁ దననిమిత్తమై మనోభవుండు భవునిచే దహింపఁబడినందున బార్వతి భగ్నమనోరథయై తన సౌంద ర్యమును నిందించుకొనియెను. ప్రియవాల్లభ్యమును లభ్యము చేసికొనం జాలని లావణ్యము నిష్ప్రయోజనము గదా! కావున నా బాల తన సౌందర్యము సఫలమగునట్లు సమాధి నవలంబించి తపమాచరింప నిశ్చయించెను. మృత్యుంజయుని భర్తగాఁబడసి యాతని యనురాగము లభింపఁజేసికొనుటకు నియమాధీనమైన తపముదప్ప గౌరికి వేఱుమార్గముగలదా?

శివాసక్తచిత్తయై తపస్సముద్యమబద్ధమనోరథయగు పుత్త్రికను మేనకాదేవి చేరంజీరి యాలింగనము కావించు కొని యామె హృదయమును గ్రహించి "బిడ్డా! యేల యీ కఠినవ్రతమున కుద్యమించితివి? నీ మనసునకు సరివచ్చు దేవతలు నీ యింట లేరా? కుసుమకోమలమైన నీ శరీర మెక్కడ? తపస్సెక్కడ? శిరీషపుష్పము భ్రమరపదమును సహించునుగాని విహంగపాదము నోర్వంగలదా? యోచించు కొనుము. దివ్యోపభోగయోగ్యమయిన నీదేహము దారుణ తపము నోర్వఁజాలదు." అని పెక్కు తెఱంగుల బోధించెను గాని గట్టిపట్టుదలగల పార్వతి తన యుద్యమమును వీడలేదు. ఇది సహజమే! ఈప్సితార్థములయెడ స్థిరనిశ్చయులైన వారి మానసములను నిమ్నాభిముఖములైన పయస్సమూహము లనువలె వెనుకకు మరలించుటసాధ్యముగదా!

ఒకానొక దినమున మనస్వినియగు పార్వతి యాప్త సఖిం బిచ్చి నిజమనోరథము నెఱింగిన జనకుని కడకేగి, ఫలోదయాంతమైన తప మాచరించుటకు సాధనమగు వన వాసము సలుప ననుమతి యొసంగుఁడని వేఁడి రమ్మని పంపెను. గురుగుణ గరిష్ఠుండగు హిమవంతుఁడు పుత్త్రిక యభినివేశమునకు సంతసించి యామె కనుమతి యొసంగెను. పార్వతి సత్వరమ సాధుమృగ నివాసంబగు నొక శృంగముం జేరి తప మొనర్ప నారంభించెను. ఈ ప్రసిద్ధ శృంగమునకే లోకమున గౌరీ శిఖరమని పేరువచ్చెను!

తపః ప్రారంభ సంరంభయగు పార్వతి యహార్య నిశ్చయయై, పయోధరసంకలిత చందన లేపమును విలోల ప్రతిసరములచేఁ దటచుగాఁ దుడిచివేయ సమర్థములైన ముక్తాహారములఁ దీసివైచి, బాలార్క పింగళవర్ణ విభ్రాజిత మైన వల్కలమును స్తనోత్తరీయముగాఁ దాల్చెను: జడలు ధరించెను. అయిననేమి? వన్నెఁదొఱంగెనా? లేదు. విభూషిత వేణీభరముచే నామె యానన మెట్లు మున్ను మధురముగా నుండునో యట్లే జటాభారముచేసైతమా మెముఖము మురువుగులుకుచుండెను. పంకజము భ్రమరపరంపరచే నెట్లో యట్లే శైవలసంపర్కముచే సయితము ప్రకాశించునుగదా! నీహారగిరికుమారి వ్రతనియమబద్ధయై మూఁడుపేటల మౌంజిని ధరించెను. దాని యొరపిడిచే నామె సుకుమార జఘనస్థానము కంది యెఱ్ఱవాఱెను. క్రీడా సమయముల స్తనాంగరాగ సాంగత్యమున నరుణీకృతమైన కందుకంబును

స్పృశించుటచేనేమి, అధరమును లాక్షారాగ రంజిత మొనర్చుటచే నేమి, ప్రాయికముగా రాగిల్లు శైలకుమారి కేలుఁదమ్మి తపశ్చరణ కాలమునఁ గుశాంకురాదాన పరిక్షతాంగుళీయు, నక్షమాలాసాహచర్య విధేయమునునై రక్తిమం దాల్చెను. అమూల్య హంసతూలికా తల్ప పరివర్తన చ్యుతంబులగు కేశ కుసుమములచేసైతము క్లేశముం గాంచు సుకుమారగాత్రముగల పార్వతి సంస్తరణరహితమగుస్థండిల ప్రదేశమునఁ దన బాహులతయే యుపధానముగా నుంచుకొని శయనించుచు, నట్టి కఠినస్థలములయందే యాసీన యగుచుఁ గాలము గడపుచుండెను. లతలయందు విలాసచేష్టితములను, హరిణాంగనలయందు విలోల దృగ్జాలములను నిక్షేపించి, మరలం దన కవసరమైనప్పుడు గ్రహించుట కనువుగా నేర్పఱచినదేమో యన గట్టురాచూలి చూపఱకుం దోఁచెను. నిస్తంద్రమైన గిరీంద్రనందన తానే చిన్నచిన్న వృక్షములను ఘటస్తనపయస్సంచయములచే వృద్ధినొందించెను. ప్రథమలబ్ధజన్మములగు నా వృక్షకములమీఁది పుత్త్రివాత్సల్యమును గుమారుఁడు సైతము తొలఁగింపఁజాలఁడు. నీవారాది ధాన్యముల దోసిళులతో నందిచ్చి హరిణములం బెంచుచుఁ, దనయందలి విశ్వాసముచే సమీపగతములై తిరుగుచున్న యాకురంగముల కన్నులతోఁ దనకన్నులను సఖులయెదుటఁ గొల్చుకొనుచు నామె కాలముం బుచ్చుచుండెను.

విధిచోదితముగాఁ దానమాడి హుతవహుని హోమాందులచే సంతృప్తునిం జేయుచు, వల్కలోత్తరాసంగవతియై

నీలకంఠుని స్తుతించుచుఁ దపఃపరతంత్రయై యున్న పర్వత రాట్కుమారిని ఋషులు చూడవచ్చిరి. వయసునఁ బిన్న యయ్యు ధర్మమున వృద్ధయగు గిరిజాదేవిని మునులు చూడ వచ్చుట యక్కజమా? ఆమె తపమొనర్చు శృంగమున జంతువులు జాతివైరము మానినవి: తరువు లతిథుల నభీష్ట ఫలాదులచే సమర్చించినవి: ఉటజాభ్యంతరప్రదేశములు సంభృతాగ్నిహోత్రములై వెలింగినవి. ఇట్లే యాతపోవనము జగత్పావన మయ్యెను.

తా నాచరించు తపమువలనం గాంక్షిత ఫలము లభింపమి శరీర సౌకుమార్యము నేని సరకుసేయక గిరికుమారి యింకను దీవ్రతరమైన తపముసల్ప నుపక్రమించెను. బంతియాట వలన నైత మలఁతవహించు చలిమలకూఁతురు జడదారులకు మాత్రము అలవాటుపడిన నిట్టలపు నియమముల కుపక్రమించెను. ఆమె శరీరము సువర్ణ కమలమని చెప్పుటలో నతిశయోక్తి సుంతేనియు లేదు. సౌకుమార్యగుణమున నామె తనువు కమలమువంటిది; కాంతికాఠిన్యములం బోల్చిచూడ నా కాంత నెమ్మేను కాంచనము వంటిది.

శుచిస్మితయు సుమధ్యయునగు నప్పార్వతి గ్రీష్మమున దీప్తిమంతములైన నాల్గగ్నుల మధ్యప్రదేశముననుండి మిఱుమిట్లు గొల్పు సూర్యతేజస్సుపై దృష్టి నేకాగ్రతతో నిలిపి తపమాచరించినను నామె యాననము వాడువాఱక చండగభస్తికిరణముల సోఁకునఁ గమల మెట్లు వికసించునో యట్లే కాంతిల్లెను. ఆమె దీర్ఘాపాంగములయందు మాత్రము మెలమెల్లఁగాఁ గొంత నలుపు నెలకొనియెను.

అప్రార్థితప్రాప్తములైన నీరములను, సుధామయములైన చంద్రకిరణములను మాత్ర మాహారముగా గ్రహించి మంచుమల ముద్దుఁగూఁతురు తరువుల కరణిఁ గాలము గడపెను. నీరంధ్రవర్షాడంబరవేళలఁ బెనుగాలి వీచుచుండ శిలాతలశాయినియై యున్న శైలతనయను విద్యుల్లతాలోచనలగు క్షపాకాంత లాలోకించుచు నాబాలికచేయు తీవ్రతపోనియమవ్యాపారములకు సాక్షిణులై యున్నవారని తోఁపింపఁ జేయుచుండిరి. మంచుతెరలఁ గ్రుమ్మరించు వాయువులు వీచు పౌషమాసరాత్రివేళల నీటనివసించి, నీహారశైలాత్మజ యొండొంటి నెడఁబాసి విలపించు చక్రవాకమిథునములఁ గృపావతియై చూచుచు దినములం ద్రోచెను.

తమంతటఁదామే రాలిన తరుపర్ణముల నాహారముగాఁ గొని జీవించుచుఁ దపమొనరించుట మునివృత్తికిఁ బరాకాష్ఠ. పర్ణభక్షణము సైతము పార్వతి మానినందున నాప్రియంవదను పురావిదులు 'అపర్ణ' యని పిలిచిరి. ఇది సమంజసమేకదా! ఇట్లా గట్టురాచూలి పద్మినీకందకోమలమైన తన దేహముఁ దోయాగ్నిమధ్యవాసవ్రతాది నియములచే నహోరాత్రములం గరము గృశింపఁజేయుచుఁ, గఠినశరీరార్జితమైన తపస్వుల తపస్సంపన్నతనుగూడఁ గ్రిందుపఱచి మఱింత మహిమ సంపాదించెను.

అట్టియెడ నొక్కనాఁడా తపోవనవాటికి అజినాషాఢధరుండును, బ్రగల్భవాక్చతురుండును, బ్రహ్మతేజోవిరాజితుండును, రూపెత్తిన బ్రహ్మచర్యాశ్రమమో యనఁ

బరిఢవిల్లువాఁడును నగు జటిలుఁ డొక్కండు విచ్చేసెను. అతిథే
యియగు నయ్యగజ వటువున కెదురేగి నాతని గౌరవపూర్వ
కముగా సమర్చించి తోడి తెచ్చెను. సర్వసమవృత్తులయ్యును
స్థిరవృత్తులైనవారలు వ్యక్తివిశేషములయెడ నత్యాదర
క్రియలు నెఱపుదురుకదా! ఆ బ్రహ్మచారి విధ్యుక్త సత్క్రి
యలఁ బరిగ్రహించి క్షణముసేపు పరిశ్రమముం దీర్చుకొని
నట్లు నటించి విలాసరహితమైన చూపుతో సముచితపరిపాటీ
సమేతమైన వాక్కుతో నిట్లు పలుకఁదొడంగెను:

"హోమాది కర్మానుష్ఠానమునకు వలసిన సమిధలును
కుశలును సులభముగా లభ్యములగుచున్నవా? స్నానవిధికి
యోగ్యములైన జలములు దొరకుచున్నవా? నిజసామర్థ్యాను
సారముగాఁ దప మొనరించుచున్నావా? శక్తినతిక్రమించి
సలిపినతపము సుఖసంవర్ధకము కానేరదు. శరీరము ధర్మము
నకు ముఖ్యమైన సాధనముగదా! నీచేఁ బెంపఁబడుచున్న
లత చిగురువేయుచుఁ గ్రమక్రమముగా వర్ధిల్లుచున్నదా?
చంచలవిలోచనములతో హరిణములువచ్చి నీకరమునందుండు
దర్భలఁ జనవున మేసిపోవ నుంకించునెడఁ గోపించి వానిం
జంకింపవుగదా? ఓవివేకవతీ! "నసురూపాః పాపసమాచరా
భవన్తి" యను సూక్తి సత్యమని నీవెఱుంగుదువు. నీ శీలము
మునులకేని ప్రమాణమని చెప్పుటకు సంశయింపను. సప్తర్షుల
పుష్పోపహారములతోఁ గూడిన దివిజగంగాసలిలములేనియు
నిష్కలుషచరిత్రవగు నీవలె సపుత్త్రపౌత్త్రుఁడగు హిమ
వంతుని బవిత్రీకరింపఁజాలవు.

"ఓ సదాశయా! అర్థకామములను వర్జించిన బుద్ధితో ధర్మమును మాత్రమే నీ వాచరించుటచే వర్గత్రయమున ధర్మమే సాతిశయమనియు సారతమమనియు నాకుఁ దోఁచుచున్నది. ఓ యనవతాంగీ! నీవు నన్ను సత్కార విశేషముచే నాదరించితివి. నన్నుఁ బరునిగా నెంచఁ దగదు. సాధు సాంగత్యము సాప్తపదీనం బని యార్యులు వచింతురు. సాధుగుణ సంపన్నవగు నిన్ను ద్విజాతి స్వభావోపపన్నమైన చాపలముచే నొక ప్రశ్న యడుగఁదలఁచితిని. నీ కిష్టమేని ప్రత్యుత్తరము వచింపుమని వేఁడుచున్నాను.

"నీవు హిరణ్యగర్భుని ప్రసిద్ధాన్వయమున జన్మించిన దానవు. నీ శరీరమున లోకత్రయ సౌందర్యము పుంజీభూతమై యున్నది. ఐశ్వర్య సుఖమన్ననో నీ వన్వేషింపఁబనిలేదు. ఎలప్రాయమున నున్నావు. ఇట్టి సర్వలక్షణాఢ్యవైన నీ కేమి కొదవ. ఏ ప్రయోజనము నర్థించి నీ వీయుగ్రతపము సలుపుచున్నావు? ఎవరేని నీ కప్రియ మొనరించిరా? మనస్విని వగు నీవంటి నెలంత కిట్టి మున్సహ ప్రవృత్తి యేకారణమునఁ బొసంగినది? విచారించి చూచిన నట్టి యనిష్టము నీ కెవ్వరేని సలుపుట కవకాశము కానరాదు.

"పితృగేహమునఁ దిరస్కారము వాటిల్లెనా? అది యసంభవము. పరులవలనఁ బరిభవము కలిగి యుండుననుట కల్ల. ఫణి శిరోమణీశలాకను సంగ్రహించుట కెవఁడు చేయిఁ జాఁపును? ఏ కతమున నీ వెలప్రాయముననే యాభరణములనెల్లఁ బరిత్యజించి వార్ధకదశా యోగ్యములైన వల్కలు

ములఁ ధరించితివి? స్వర్గము నాశించి యీతప మొనర్చు చుంటివేని నీ యత్నము వ్యర్థమని తలంచుచున్నాను. నీ తండ్రియగు హిమవంతుని నివాసము దేవతలకు స్థానము గదా! వరుని నిమిత్తమై నీ వీ తపము సలుపుచున్నా వా యేమి? అది నీకుఁ దగిన పనికాదు! రత్న మొకని వెద కునా? దానినే కోరి యితరులు వత్తురని వేఱుగా నేను నీకుఁ జెప్పవలయునా? వరార్థినివై నీ వీ కఠోరతపము నెఱపు చున్నావని నీ వేడి నిట్టూర్పు సూచించుచున్నది. త్రిభు వనములో నీచేఁ గాంక్షింపఁబడినవాఁ డెవ్వండేనియుం గలఁడా? నీచేఁ బ్రార్థింపఁబడియు నీకు దుర్లభుఁడగు వాఁ డుండుట కల్ల. నీవు వలఁచిన యా వజ్రహృదయుఁ డెవ్వఁడు? చెక్కిళ్లపైఁ జెల్లాచెదరుగాఁ గలమూగ్రములలీల వ్రేలాడు పింగళ జటామాలికలతోఁ గర్ణోత్పలశూన్యవై యీ చంద మునఁ దపముచేయు నిన్నుపేక్షింప సాహసించిన యువకుఁ డెవ్వఁడు? మునిజనోచితములగు చాంద్రాయణాది నియమ ములం బూని యత్యంత కృశీకృతాంగివై వాతాతపములచేఁ గమలిన భూషణ స్థానములతో ననుకంపార్హవై యహస్స మయ శశాంక రేఖ వలెనున్న నిన్నుం గనినచో నే మాన వుని మానసమైనను బరితపింపకుండునా? మధుర దృక్సం జుల మూర్తివగు నీకు నీ ప్రియుఁడు తన మోముం జూపక యాలసించెనేని యాతఁడు సత్యముగా స్వీయ సౌందర్య గర్వ వంచితుఁడే యని వచించుటకు సంశయింపను. ఎంతకాల మీ లీలఁ దపించెదవు? బ్రహ్మచర్యమున నే నార్జించిన తపో ధనమున నిక్కముగా నీకు సగ పాలొసంగెదను. నీవు

కాంక్షించు వరుని లభింపఁజేసికొనవచ్చును. నుడువుము నీ వెవ్వనిం గోరితివి ?''

అని యివ్విధమునఁ బ్రశ్నించిన బ్రహ్మచారికి గౌరి దన మనోగతార్థముం దెలుప లజ్జించి వర్జిత కజ్జలమైన లోచనముతోఁ జెంతనున్న వయస్యకు సన్న యొనర్ప నింగితజ్ఞ యగు నాచెలి యవ్వటువుంజూచి ''ఓ విద్వాంసుఁడా! వినఁ గుతూహలపడుదువేని వక్కాణింతు నాకర్ణింపుము. అభిమానవతియగు నీ యుమాకన్య యధికైశ్వర్యవంతులగు చతుర్దిగీశులంగూడ సరకుగొననిదై, సౌందర్యముచే వశీకరింపరానివాఁడును మదనవిరోధియు నగు పినాకపాణిని భర్తగాఁ బడయఁగోరి యంబుజము నాతపత్రముగాఁ బట్టిన వెరవునఁ దన సుకుమారశరీరమును దపస్సునకు సాధనముగా నియోగించినది. కందర్పుఁడు నష్టశరీరుఁడైనను, గరళకంఠుని హుంకారముచే నివర్తింపఁబడిన కామబాణము మాచెలి హృదయమున లోఁతుగా నాటుకొనినది. అప్పటినుండియు నీబాల సముత్కట మన్మథయై, లలాటికా చందన ధూసరాలకయై తపించుచున్నది. సబాష్పకంఠవిశీర్ణవాక్కులతో శంకరచరిత్రముం బాడుచు, వనాంతమున సంగీత సఖులగు కిన్నర రాజకన్యల విలపింపఁజేసినది. మఱియు రాత్రివేళలయందు నాల్గవ జామున మాత్రము క్షణముసేపు నిమీలితనేత్రయై యుండి యీమె తటాలున లేచి 'ఓ నీలకంఠా! ఎచ్చటి కేగుచున్నావు ?' అని నిర్వ్యపయవచో విశేషయై, యసత్య కంఠార్పిత బాహుబంధయై మేలుకొను

చుండినది; చిత్రగత చంద్రశేఖరు నుద్దేశించి యేకాంతమున నీ యెలనాఁగ 'సర్వగతుఁడవని నిన్ను బుధులు వాకొందురే, నీయం దనురాగము నెలకొల్పిన నన్నే నీ వెఱుంగకుండు టెట్లు?' అని అధిక్షేపించుచుండినది. ఇప్పగిది జగత్పతియైన పరమేశ్వరు ననుగ్రహాసిద్ధికై పరితపించి యుపాయాంతరము లభింపమి గురు ననుజ్ఞవడసి మాతోఁ గూడివచ్చి యిటం దపము నాశ్రయించినది. మా చెలి యీ వనమున నాటి పెంచి పెద్దవి గావించిన తరువు లీమె తపమునకు సాక్షులు. ఈ తరువులును ఫలించినవి కాని యీమెకుఁ జంద్రశేఖరునిపైఁ గల మనోరథము ఫలించుట మాటయటుండ నంకురోన్ముఖ మేనియుం గాలేదు. ప్రార్థింపఁబడినను సాక్షాత్కరింపని యా దేవుఁడు తపో వ్యథా కృశాంగియై శోచనీయమైన మా చెలిని, అనావృష్టి పీడితమగు నాగేటిచాలును వాసవుఁడుం బోలె, ఎప్పు డనుగ్రహించునో యెఱుంగ" మని యిత్తెఱంగున సదభిప్రాయము ప్రకాశితమగునట్లు నివేదింపఁగా సుందరుఁడగు నా నైష్ఠికుఁడు అవ్యంజిత హర్షలక్షణుఁడై "ఓ శుభలక్షణా! నీ సఖివాక్యములు పరిహాస భాషితములా యేమి?" అని అడిగెను. అంతట న య్యద్రినందన ముకుళీకృతాంగుళియైన ముంజేత స్ఫటికాక్షమాలిక నుంచుకొని లజ్జాభరముచే మాటాడ నిష్టపడక ధైర్య మవలంబించి పరిమిత వర్ణమైన భాషణమున నిట్లు పలికెను: "ఓ వేద విదగ్రణీ! మా చెలిమాట సత్యమే! నేను శివలాభ రూపోన్నతస్థాన

మాక్రమింపఁ గోరియుండుట నిశ్చవమే. తన్నిమిత్తమే యీ తపముఁ జేయుచున్నాను. స్వశక్తి పర్యాలోచనము లేకయే మానవుల మనోరథములు ఎట్టి విషయములమీఁద నేనిఁ బ్రసరించును గదా!"

ఇట్లాతన్వి పలకినంతనే బ్రహ్మచారి "మహేశ్వరుఁడు నే నెఱుఁగనివాఁడు కాఁడు. అమంగళాభ్యాసలాలసుఁడగు నాతని సేవా వాంఛించుట? నీ యనువృత్తి ప్రశంసార్హము కానేరదు. తుచ్ఛపదార్థముపై నలవఱచుకొన్న నీయీయభి నివేశముం గూర్చి నే నేమనఁగలను? ఆముక్తహస్తసూత్ర మైన నీ పాణిని కల్యాణవేళ నీలకంఠుఁ డహికంకణోగ్ర మయిన హస్తమున గ్రహించినపుడు నీ వెట్లు జంకకుందువు? నీవే స్వయముగా నాలోచింపుము. రాయంచ యంచులతో రంజిల్లు వధూదుకూలముం దాల్చు పెండ్లికుమారితను ఆర్ద్ర గజాజినధారియైన వరునకిచ్చి వివాహము జరిపినచో వారి సంయోగము యోగ్యమైనదని తలంచు వారుందురా? కుసుమావకీర్ణ దివ్యభవనసంచారోచితములై లాక్షారాగ రంజితములై యొప్పు పదముల భాసిల్లు నీవు శవకేశపాశ సంభృతములైన పరేతభూములలో సంచరింపఁ జూచుటకుఁ గ్రూర కర్ములగు శాత్రవులుసైత మంగీకరింతురా? త్రినేత్రుని యాలింగనలాభము నీకు సులభముగానే లభించును. తత్ఫలముగా హరిచందనాస్పదమైన నీ వక్షమున శ్మశానభస్మ మంటుకొనుటతక్క మఱేమి పొసంగును? ఇది యుక్తమా వచింపుము. మొట్టమొటదనే వేఱొక పరిహాసమునకు నీవు

పాత్రమ వగుదువు. గంధగజేంద్రము నెక్కి యుత్సహింప వలసినదానవు ముసలియెద్దు నెక్కి యూరేగుదువా? జను లెల్లరును నిన్నాలోకించి పరిహసింతురు. ఇదియే నీవు సంప్రాప్తింపఁబోవు భాగ్యవిశేషము. నిత్యకాంతిమతియైన చంద్రరేఖ యిప్పటికే శోచనీయతం గాంచినది. లోకత్రయ నేత్రకౌముదివైన నీవును బినాకపాణి సమాగమముఁ గాంక్షించిన దానవగుటచే నిప్పుడు శోచనీయ లిరువురై నారు. విరూపాక్షుఁడు సుందరవదనుఁ డని తలంచితివా? అజ్ఞాత జన్మునిఁ జేపట్టు కన్నియ లుందురా! పోనీ, యీ తఁడు విత్తవంతుఁ డగుటచే వలిచితినని చెప్పుకొనుటకైన నవకాశము లేదే! ఇతని దిగంబరత్వము నారసి స్థితిగతుల గ్రహింపలేక పోయితివా? ప్రపంచమున వరులయందు ఏ లక్షణములు సామాన్యముగా జనులు విచారింతురో వానిలో నొక్కటియైనను ముక్కంటియందుఁ గలదా? ఓ బాల మృగేక్షణా! యీ యసాధుమనోరథమును నీవు పరిత్య జింపుము. ఆతఁ డెక్కడ! పుణ్యలక్షణవగు నీ వెక్కడ? పశుబంధన సాధనభూతమైన సంస్కృత దారువున కొన రింపఁదగు వైదికక్రియలు సాధువులు శ్మశాన శూలముల కొనర్తురా?''

అని విరుద్ధ విధముగాఁ బలికినంతనే పార్వతి వేప మానాధరయై, వికుంచిత భ్రూలతయై, ప్రాంతలోహిత విలోచనములతో బ్రహ్మచారి నోరచూపునం జూచి ''ఈశ్వరుని నీ వెఱుంగవు, ఇది సత్యము. ఎఱింగినచో

నిట్లు పలుకవు. అచింత్య మహిమాఢ్యులును అలోక సామాన్యులును అగు మహాత్ముల చరిత్రములను మూఢులు దూషించుట సహజమే! అనర్థ పరిహారార్థులును విభూతి కాములును గంధమాల్యాదికములను సేవింతురు గాని జగచ్ఛరణ్యులును నిరభిలాషులును అగువారు అంతఃకరణ వృత్తిని తృష్ణాదూషితములుగా నొనర్చు మంగళద్రవ్యముల వాంఛింతురా? దరిద్రుఁడయ్యును శివుఁడు సంపదలకుఁ గారణ భూతుఁడు; శ్మశానాశ్రయుఁడయ్యును శంకరుఁడు త్రిలోక నాథుఁడు; భీమరూపుఁడయ్యును బినాకపాణి సౌమ్యుఁడు. ఆతని యాథార్థ్యము నెఱింగినవారే లేరు. తేజోమూర్తి యగు శివుని శరీరము వెలుఁగఁ జేయునవి దివ్యరత్నమయ భూషణములు మాత్రము కాదు; సర్వమయుఁడగు శర్వుఁడు సర్పములనేని ధరించి ప్రకాశింపఁగలఁడు. హరుఁడు దుకూల ములఁ దాల్చి యెట్లో గజాజినములఁ దాల్చియు నట్లే రాజిల్లఁగలఁడు. ఆతఁడు కపాలమునేనిఁ జూడారత్నముగా ధరించి తేజరిలఁ జాలును. భర్గాంగసంసర్గముచే వల్లకాటి బూదియుఁ బరమ పవిత్రమగుటయే కాక సర్వమాలిన్య మును బోనడంప సమర్థమగును. పరమేశ్వర తాండవాభినయ క్రియా పరిచ్యుతములైన భస్మరజోలేశములను దేవతలు తమ సిగలం దాల్చుచున్నారు గదా! దానధారా మండిత దిగ్వేదండము వాహనముగాఁగల మహేంద్రుఁడు సైతము వృషభారూఢుఁడును దరిద్రుఁడునుగా నున్న శివుని చరణములఁ దనఫాలము సోఁక నమస్కరించి తన సిగలో నున్న వికచమందార కుసుమముల పరాగముచే నా

దేవుని పాదపంకజముల నరుణీకృత మొనర్చుట లేదా! శంకరుని కేమికొదవ? దురాత్ముఁడవై దోషములనేయెత్తి చెప్పినను శివునిగూర్చి నీ వొక సత్యము వక్కాణించితివి. అతని జన్మము నెఱుంగ రాదంటివి. అది యథార్థమే. బ్రహ్మకు సైతము జన్మకారణము పరమేశ్వరుఁడే యని విద్వాంసులు చెప్పుదురు. అట్టి యీశంకరుఁడు లక్ష్యజన్ముఁ డెట్లగును? నీతో వివాదమేటికి? ఎట్టివాఁడని యీశ్వరుని నీవు వర్ణించితివో యాతఁడట్టివాఁడే యగుఁగాక! శంకర భగవానునియెడ నామానసము * భావైకరసమై యున్నది. స్వేచ్ఛా సంచారముగలవారు లోకాపవాదమునకు వెఱువ రని యెఱుంగుము" అని పలికి సఖింబిలిచి "యీ వటుఁ డింకేమో మరల మాటాడ బోవుచున్నట్లున్నది. పెదవులం గదలించుచున్నాఁడు. ఇతని యత్నము నివారింపుము. పూజ్యుల దూషించువారికే గాక వారివచనముల వినువారికి సైతము పాపమంటును. ఇతనితో నాకుం బనియేమి? ఇట నుండి మరలిపోవుటయే సముచితము" అని చెప్పి గిఱుక్కున మరలి రెండడుగులు వేయఁ గొండరాచూలి కుచ మండలమునుండి నారచీర జాఱెను. కుహనావటువు తటాలునఁ బరమశివుఁడై మందహాసచంద్రికలు వదనబింబమునఁ దాండవింప గిరిరాజకుమారిం జేపట్టెను. ఆమె కంపవతియై స్విన్నగాత్రియై యెత్తినపదమును దింపక యట్లనిలిపి సంభ్రమచేతస్కయై నిలువంబడెను. ప్రవహించు మార్గమునఁ బర్వతమెదురైనచో వాహిని యాకులతం జెందునట్లు

* శృంగారము అద్వితీయమైన రసముగాఁ గలది.

శైలతనయ లజ్జాభరమునఁ దాలుమాలయ్యెను. అంతఁ బ్రహ్మచారుఁడు 'ఓయవనతాంగీ! నీ వీ దాసుని తపోధన మిచ్చికొంటివి. నేఁడు మొదలీ దాసునిచేఁ బనిగొనవచ్చును' అని పలికినంతనే పార్వతికిఁ దపోజన్యక్లేశమంతయుం బోయెను. ఫలసిద్ధిగాంచిన మానవులు క్లేశమును క్లేశముగా గణింపరు గదా!

ఉ మా ప్ర దా న ము

విశ్వస్వరూపుఁడైన శివుఁడీసరణిసాక్షాత్కరించి తిరోహితుండైన పిమ్మటఁ బార్వతిసదనముం జేరి రహస్యముగా చెలిమికత్తియ మూలమున హరునికొకసందేశ మందఁజేసెను; హిమవంతునిచేఁ దాను దానధారాపూర్వకముగా నొసంగఁబడినచోఁ బశుపతి పరిగ్రహించుటయే మహానుగ్రహవిశేషమని గౌరి సందేశ మగుట 'నట్లేయగుగాక' యని శివుఁడు బదులుచెప్పి పంపెను. నిజమనోరథము సిద్ధించుసమయము ప్రతీక్షించుచు వరునియెడఁ బరమాసక్తయై, వసంతానురక్తయగు చూతశాఖ పరభృతోన్ముఖియై క్రాలుకైవడి శైలతనయ కాలము గడపుచుండెను.

కల్యాణోత్సుకుఁడగు స్మరశాసనుఁడు తత్కార్యసంఘటనకై నియోగింపఁ దేజోరూపులగు సప్తర్షుల స్మరించెను. తత్క్షణమే యా తపోధనులు స్వీయ ప్రభామండలములచే

వ్యోమమార్గముం బ్రకాశింపఁజేయుచు నరుంధతీసమేతులై వచ్చి యీశునిముందరం బ్రత్యక్షమైరి.

ఆ మునిచంద్రులు ముత్యాల జన్నిదంబులం దాల్చి హైమవల్కలంబుల ధరించి, రత్నాక్ష సూత్రములచే నొప్పుచు కరములతో నొప్పారుచుండిరి. వానప్రస్థాశ్రమము నవలంబించిన మందారవృక్షములవలె వారు నయనానందకరులై యుండిరి. కల్పతరు కుసుమవిసరముల కలయికచే దివ్య గంధము నీనుచు దిగ్గజ మద సౌరభ్యము గుబాళింపం బ్రవహించు స్వర్గంగాలహరులయందే వారు తానమాడుదురు. రథమును విగతకేతనముగానొనర్చి సూర్యుఁడు సప్తర్షి మండలము క్రిందుగాఁ గడుజాగరూకతతో నడపించుచు నా సప్తర్షి గ్రామణులకుఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి వారి యనుమతిం గొని కాని యవ్వలికిం దాటి పోవఁడు. ప్రళయ వేళలయందైనం జెడిపోవని మహిమగలవారగుటచే వారు జగద్వంద్యులైరి. పురాణవిదులగు వ్యాసాదులు సైతము వారిని పురాతన బ్రహ్మలని కీర్తించియున్నారు.

అట్టి మహిమలచే వెలుంగు మునీంద్రుల నడుమ భర్తృపాదార్పితదృష్టియై యరుంధతీదేవి మూర్తీభవించిన తపోవిశేషమో యనఁ బ్రకాశించుచుండెను. పరమేశ్వరుండా మునివతంసులం గాంచి వారలను అరుంధతీదేవిని సమానముగా గౌరవించెను. సాధువులు గుణముం బూజింతురు గాని స్త్రీపుంవిభేదముం బాటింపరుగదా!

అరుంధతీదేవిం జూచుటతోడనే యీశ్వరునికి దార పరిగ్రహేచ్ఛ గాఢమయ్యెను. యాగాదిక్రియలకుం బతి దేవతలగు భార్యలుండు టత్యవసరముగదా!

సాంగవేద ప్రవక్తలగు సప్తర్షులు దేవదేవుని దర్శించుటవలనం గలిగిన పరమానందమునం బులకితగాత్రులై యా జగద్గురువుం బూజించి యద్దేవునితో నిట్లు విన్నవించిరి :—"నియమపూర్వకముగా నామ్నాయముల నధ్యయనము చేసినందులకును, విధ్యుక్తముగా హుతవహుని హోమాది కర్మములచే సంతృప్తుం గావించినందులకును, జాంద్రాయణాది తపము లాచరించినందులకును బ్రయోజనము మా కిప్పుడు సిద్ధించినది. జగత్ప్రభులగు మీ మనోదేశము లగోచరములు. అట్టి మీ హృదయస్థానము మే మాక్రమించుట మా భాగ్యవిశేషము. ఎవని చేతఃపీఠమున మీ రుందురో యాతఁడే ధన్యశ్రేష్ఠుఁడు. వేదప్రమాణకమైన మీ మానసమున నెవ్వాఁడుండునో వాఁ డిట్టివాఁడని చెప్ప నలవియగునా? సోమార్కులకంటె నుచ్చైస్తరమగు పదవి మా కిప్పుడు లభించినది. మీ సత్కృతివలన మీ గుణములయందు మా కిప్పుడు విశ్వాసము లభించినది. మా కొదవిన యానంద మిట్టిదని సర్వసాక్షులరగు మీకు మేము నివేదింపవలయునా! స్వామీ, మా మ్రోల సాక్షాత్కృతింగాంచిన మీ సత్యస్వరూప మిట్టిదని గ్రహింప లేకున్నారము. బ్రహ్మ, విష్ణు మహేశ్వరుల యాకృతులలో నిది యెవ్వానిస్వరూపమో తెలియంజేయుఁడు. మేము తమ

కింకరులము. మా కర్తవ్య మెద్దియో యాజ్ఞాపించిన నెఱ వేర్చుటకు సంసిద్ధులమైయున్నారము.''

చంద్రకళావతంసుఁ డంతట దంతకాంతులఁ గకు బంతముల వెలయించుచు మునులంజూచి "పూజ్యులారా! నా ప్రవృత్తి పరార్థ ప్రవణమని మీ రెఱుంగుదురు. తృషా తురములగు చాతకములు తాపోపశాంతికరములగు వర్ష జలములకై వారిదముం బ్రార్థించు పోలిక ఈ యదనున శత్రు పీడితులగు దేవతలు విపత్పయోధినుండి తమ్ము రక్షింప సమర్థుఁడైన కుమారునిం గనుమని నన్నుఁ బ్రార్థించిరి. వారి వేఁడుకోలునకు నే నీయకొంటిని. యష్ట యనలోత్పాద నార్థ మరణి నర్థించు కరణిఁ బుత్త్రోత్పాదనము నిమిత్తము నేను హిమవత్కుమారిం బరిగ్రహింప నిచ్ఛగించితిని. కావున మీరు నాకై హిమవంతుని కడ కేగి యాతని వేఁడి కార్యము నెఱవేర్పవలయును. సాధు సంఘటితమైన సంబం ధము లెన్నటికిని వికలతంగాంచవు. ఉన్నతుఁడును స్థితి మంతుఁడును భూభార నిర్వాహణ సమర్థుఁడును అగు హిమ వంతునితో సంబంధము నాకును నపేక్షణీయమే. హిమ వంతునితో మాటాడవలసిన పద్ధతి మీకు నే నుపదేశింప వలయునా? మీరు విద్వాంసులరు. పరుల కాచార ముపదే శింపవలసినవారు కదా మీరు! లోకపూజ్యయగు నరుం ధతీ దేవియు వివాహ కృత్యములయందు సాహాయ్య మొన రింప సమర్థురాలు. ఇట్టి విషయములయందు పురంధ్రులే కదా చాతుర్యధుర్యలు. కావున మీరు హిమవన్నగరమగు నోషధిప్రస్థమున కేగి కార్యసిద్ధికై కడంగుఁడు. మరల

నన్నీ మహాకోశీనదీతీరమునం గలసికొనుఁడు.'' అని పలికి నంతనే మునీంద్రు లందుల కంగీకరించి పరమేశ్వరు ననుజ్ఞ వడసి కదలిరి. యోగి జనాగ్రణియగు పరమశివుఁడే పరిణయోత్సుకుఁడగుట సప్తర్షులు తాము గార్హస్థ్య మవలంబించినందులకై పూనిన లజ్జ నుజ్జగించి శివ కార్యార్థులై మనోవేగమున నంబరమార్గమున నెగసి యోషధిప్రస్థముం జేరిరి.

ధన సమృద్ధులకుఁ దావలమైన యలకానగరముం దెచ్చి యిట నుంచిరా యేమి? స్వర్వాసులు నివాస ప్రదేశము చాలనందునఁ దమ నెలవును వీడి వచ్చి యిటఁ గ్రొత్త నివేశముం గల్పించికొనిరా యేమి? యని సంశయింపఁదగి యోషధిప్రస్థనగరము రాజిల్లుచుండును.

గంగా ప్రవాహములే యప్పురమునకుఁ బరిఖలై యొప్పారుచుండును. ప్రకాశమానములైన యోషధులే రాత్రి వేళలయందా నగర ప్రాకారమధ్య ప్రదేశముల దీపములుగా వెలుఁగుచుండును. తత్ప్రాకారములు దివ్య విపుల మణివితాన విరాజమానములై యలరారుచుండును. ఆ పుర మకృత్రిమ దుర్గ సంవరణమై మనోహరమై యుండును. ఆ వీటి యేనుఁగులు సింహములం జూచి భయమొందవు. ఆ నగరిగుఱ్ఱములు బిల ప్రభవములు. పౌరులు యక్షకింపురుషులు. స్త్రీలు వనదేవతలు. ఆ పట్టణము మేడలు మేఘమండలమును దాఁకుచుండుటవలనఁ దన్నగర గాయక గాంధర్వ కళావ్యాపారమున ప్రయోగింపఁబడిన మృదంగ

ముల నాదములు మేఘానుగర్జితములా యను సంశయమున కాస్పదము కాఁగాఁ దాడన విశేషములచేమాత్రము మురజ స్వనములని స్పష్టీకరించుటకు సాధ్యము లగుచుండెను. కల్ప ద్రుమ విటోల విటపాంశుకములే తన్నగర భవనములకు అయత్నలబ్ధ యంత్రపతాకములై జోకం గూర్చుచుండును. స్ఫటిక శిలానిర్మితములగు హర్మ్యములపైఁగల పానగోష్ఠీ ప్రదేశములలో నిశా సమయములయందు నక్షత్రములు ప్రతిబింబించి ప్రాయికముగా మౌక్తికోపహారత్వము నాపా దించుచుండును. ఆ పత్తనమున జనులు నిత్య యౌవనులు. మూర్ఛలంగాని మృత్యువుంగాని వారెఱుంగరు. పౌరులకు శత్రుభయమే లేదు. గంధమాదన మా పట్టణమునకు బాహ్యోద్యానము. సంతాన తరు ప్రసూనములనుండి వచ్చు సౌరభ్యము నల్దిశల బుగుల్కొనుచుండఁ జల్లని నీడలలో విద్యాధరాధ్వగులు నిదాఘ వేళల గంధమాదనమున నిద్రించుచుందురు.

అట్టి హిమవద్రాజధానిం గాంచి సప్తర్షులు "మనము స్వర్గము నభిలషించి యెంత తప మాచరించితిమి. ఈ పురీ లలామమున నివసించియుండఁగలిగితి మేని అట్టి క్లేశము ననుభ వించియుండముగదా!" యని తలంచి, చని చని ప్రతీహారులం దాఁటుకొని వడిగా హిమవంతుని భవనమునం బ్రవేశించిరి. చిత్ర పటాంతర్గతమైన యనలమువలె నిశ్చలమైన జటా కలాపములతో నాకాశమునుండి వృద్ధానుక్రమముగా దిగిన యా మునిపంక్తి తోయాభ్యంతరమునఁ బ్రతిబింబించిన భాస్కర పరంపరవలెఁ దేజరిల్లెను. ధాతుతామ్రాధ

డుండును మహోన్నతుండును దేవదారుద్రుమ సముదగ్ర భుజ స్తంభుండును విశాలశిరోరస్కుండును నగు హిమ వంతుఁడు గంభీర పాదవిన్యాసములతో వారల కర్ఘ్య మొసంగ నెదురేగి, శుద్ధాంతమునకుం దోడి తెచ్చి యర్హ వేత్రాసనములొసంగి విధ్యుక్త రీతులం బూజించి తచ్చర ణాంబుజముల నొదలందాల్చి ప్రాంజలియై వారితో "సంయ మీంద్రులారా! మేఘోదయము లేని వర్షమువోలెఁ, బుష్పింపకయే పండిన పండు పగిదిఁ దలవని తలంపుగా సమ కూరిన మీ దర్శనము నన్ను మహానందమున ముంచివైచి నది. మూఢుఁడు బ్రహ్మజ్ఞానియైనట్లు, అయోమయమైన వస్తువపరంజిగా మారినట్లు భవదనుగ్రహ విశేషమున నేను స్వర్గము నారోహించినట్లు సమ్మోదవారాశి నోలలాడు చున్నాఁడను, మీయాగమనమువలన నా మందిరము పరమ పవిత్రమయ్యెను. సాధుపుంగవు లధివసించిన నెలవులే కదా పుణ్యతీర్థము లనిపించుకొనును. మందాకినీతో యతు ల్యములైన మీ పాదోదకములు నా శిరమునం జల్లుకొను టచేఁ బునీతుఁడనైతిని. మామకీన జంగమాకృతి తావకీన కైంకర్యమున కధీనమైయున్నది. నా యంగములు దిశాంత ముల నాక్రమించినవైనను భవదనుగ్రహసంజనితమైన సంతోషమును భరించుకొన సమర్థములు గాకున్నవి. భాస్వ ద్రూపులైన మీ రొసంగిన దర్శనమువలన గుహాగతమైన తమస్సే కాక నా యంతరాత్మలో నిండియున్న తమోగుణ మెల్ల విధ్వస్తమైపోయినది. రజోగుణము నశించినదని

వచింపవలయునా? మీవంటివారు నా యట్టియల్పు నర్థింప
వలసిన పని యేముండును? ఏదేని కలుగునెడల నానతీయ
వలయు. నన్నుఁ బవిత్రుంజేయ సంకల్పించియే యిటకు
మీరు వచ్చియుందురని తలంతును. నావలన నెఱవేఱవలసిన
కార్య మెద్దియేని లేకున్నను నన్ననుగ్రహించు నిమిత్తమైన
నా కొక పనిఁ గల్పింపవలయునని నా వేఁడికోలు. నేనును
నా పత్నియుఁ బరమ ప్రేయాస్పదయగు నా యీ కుమా
రియుఁ దమ యధీనములో నున్నారము. ఎవరిచే నేమి
ప్రయోజనము సాధ్యమో యనుజ్ఞయిండు. రత్న హిరణ్యా
దికములు వలయునేని కొనిపొండు'' అని వినయ వినమితాం
గుఁడై మేఘ నిర్ఘోషముం బురణించు కంఠధ్వనితో వచింప
నతని వాక్కులు గుహాముఖమునం బ్రతిధ్వనించెను. అంత
మునీశ్వరులు హిమవంతునికిఁ బ్రత్యుత్తర మొసంగుటకుఁ
గథా ప్రసంగ నిపుణుఁడగు అంగిరోమహర్షిని నియోగింపఁగా
నమ్మహానుభావుఁడు ''పర్వత సార్వభౌమా! నీవు వక్కా
ణించినది సర్వమును యథార్థమే. నీవు వాకొనినదానికంటె
నెక్కువగా నొనరించుటకును నీవు సమర్థుఁడవే! నీ శృంగ
ములవలె నీ మనః ప్రవృత్తి సైతము మహోన్నతమైనది.
స్థావరరూపము ధరించిన మహావిష్ణువుగా నిన్ను విద్వాంసులు
వాకొందురు. అది సత్యమే. నీ కుక్షిలోఁ జరాచర రూప
కములైన భూతము లనేకములు నెలకొనియున్నవి. నీవు
పాతాళపర్యంతము వ్యాపించి యుండవేని నాగేంద్రుఁడు
మృణాల కోమలములైన ఫణములతో భూమిని మోవఁ
గలఁడా? నీవు పుణ్యశ్లోకుఁడవు. అమలములై యవిచ్ఛిన్నము

లైన నీ కీర్తి సంతానములను సరిత్ప్రవాహములను సాగరత
రంగ మాలిక లడ్డగింపఁజాలవు. భాగీరథీదేవికిం బ్రథమ
ప్రభవమైన విష్ణుపాదమున కెంత ప్రాశస్త్యమో ఆ తల్లి
ద్వితీయజన్మమునకుఁ గారణభూతుఁడవైన మహోత్తుంగ
శిరస్కుఁడవు నీకును నంత శ్లాఘ్యతయే. శ్రీ మహావిష్ణు
మూర్తి సర్వవ్యాపిత్వము త్రివిక్రమావతారమునం బ్రక
టీకరింపఁబడినది. నీ కయ్యది స్వభావముచేతనే సిద్ధించి
నది. క్రతుభుక్సమూహములో నొకఁడవుగానుండి హవి
ర్భాగముల గ్రహించు నధికారము నీకు గలదు. కావున
హిరణ్మయ శృంగ విభ్రాజితుఁడగు సుమేరువునకంటె నీవు
దొడ్డవాఁడవు, నీ కాఠిన్యము స్థావర కాయమునందే. భక్తి
నమ్రమైన నీ జంగమశరీరమును సాధువుల నారాధించుటకు
సాధన మాత్రముగా నుపయోగింతువు. కావున మా యా
గమన ప్రయోజనము నాలకించి మా కోరిక నెఱవేర్పుము.
మే మాదలందాల్చిన కార్యము నీదే, నీ కుపదేశించుటయే
మా భారము. వినుము :— "అణిమాది గుణోపేతమును
అస్పృష్ట పురుషాంతరమును అగు నీశ్వరశబ్దము నర్ధచంద్ర
సమేతముగా నేదేవుఁడు వహించుచున్నాఁడో, పరస్పర సహ
కార రూపములగు పృథివ్యాది భూతములనెడు తన మూర్తు
లచే నీ సమస్త విశ్వమును దురంగములచే యానముంబోలె
నే దేవుఁడు నడపించుచున్నాఁడో, యోగివరేణ్యులు క్షేత్రా
భ్యంతర వర్తియగు నెవ్వని వెదకుచుందురో, యెవ్వాని
సదమలపదము సంసార విపద్భయ నివారకమని విద్వాం
సులు పలుకుదురో, ఆ సర్వసాక్షి యావరదుఁ డా పర

మేశ్వరుఁడు నీ కడకు మమ్మంపి తనకు నీ సుపుత్రిక నిమ్మని యర్థించుచున్నాఁడు. వాక్కుతో నర్థము వోలె నా మహాదేవునితో నీ కుమారికి అవినాభావ సంబంధము ఘటిల్లఁజేయుట నీకు విహితమని మా యాశయము. తనయుల ననురూపవరులకుం గూర్చిన యనంతరము జనకులకు వారిం గూర్చిన విచారమే కలుగఁబోదు. జగత్పితయగు శివునికి నీ సుత నొసంగినచో నాయమ సకలభూతములకును జననియగును. దేవతలెల్లరును శంకరునికిం బ్రణమిల్లిన యనంతర మీమె చరణములం దమ మకుటమణుల మరీచిజాలములచే రంజింపఁ జేయుదురుగాత. వధువు పార్వతి. దాతవు నీవు. సంధాతలము మేము. వరుఁడు శివుఁడు. ఇట్టి సంవిధానసామగ్రి వలన నీ కులగౌరవమున కెట్టి మహోన్నతి చేకూరంగలదో కనుంగొనుము. సర్వస్తుత్యుఁడును జగద్వంద్యుఁడును అగు విశ్వగురువునకు నీ కుమారిక నొసంగి తత్సంబంధముచే నద్దేవదేవునకు నీవు గురుఁడవుకమ్ము." అని యిత్తెఱంగున భాషించుచుండు నెడఁ బార్వతి జనకు నంతికమున నొక లీలాకమలము కేలంగొని దాని దళముల లెక్కించుచుండెను.

హిమవంతుఁడపుడు సుతను శివునికొసంగఁ గృతనిశ్చయుఁడయ్యును ప్రేయసి మానసము నరయఁగోరి యత్తన్వి యాననము వంక దృష్టిసారించెను. ఇది సముచితమే కదా! ప్రాయికముగాఁ గుటుంబులు కుమారితలం గూర్చి సమాలోచనము సల్పు సమయముల గృహిణుల మతిసాచివ్యము నర్థింతురు. మేనకాదేవియుఁ బతియభీప్సితమున కియ్యకొనెను. పతివ్రతలు భర్తల యిష్టము నెన్నండేనియు నతిక్రమింపరుగదా!

ఇట్లు తన యిల్లాలి యిష్టముం దెలిసికొని హిమవంతుఁడు మంగళాలంకృతయైన కూఁతు నుద్దేశించి "బిడ్డా! రమ్మా. విశ్వాత్మకుండగు శివునికి నిన్ను భిక్షగా సమర్పించుటకు నిశ్చయించితిని. మును లీవిధముగా వేఁడవచ్చిరి. గృహస్థాశ్రమమువలని ఫలము నాకిపుడు లభించినది," అని పలికి ఋషులతో "మునివృషభులారా! త్రిలోచన వధూటి యిదే మీకు నమస్కరించుచున్నది." అని విన్నవించి వారికిఁ దన నందనచే సాష్టాంగవందన మాచరింపఁజేసెను. మునులును దమ యీప్సితము సఫలమైనదని సంతసించి గిరిరాజు పల్కుల నభినందించి యంబిక నమోఘవాక్కులతో నాశీర్వదించిరి. సంభ్రమారంభ సంరంభయై వ్రీడాభర స్విన్న సర్వాంగియై నమస్కరించుచున్న పార్వతిని అరుంధతీదేవి కౌగలించుకొని యెత్తియంకతలమునం గూర్చుండఁబెట్టుకొనియెను. పుత్త్రికాస్నేహవైక్లబ్యపీడితయై లటాలునఁ గన్నీరు నించిన మేనకాదేవిం జూచి యరుంధతి, "అమ్మా! మేనకా! నీ తనయకు సాపత్న్యదుఃఖము రవ్వంతయేనియుం గలుగఁబోదు. మృత్యుంజయునిం బోలు నల్లునింగాంచిన నీవెంత ధన్యవు!" అని బహుభంగుల దేవదేవుని గుణగణములఁ గొండాడి యామెను సంతోషింపఁజేసెను. అంత సత్తాపసులు గిరిజా కల్యాణము జరుగుటకు నాఁటికి నాల్గవదినము ముహూర్తమని చెప్పి, హిమవంతుని వీడ్కొని, సంకేతస్థానమైన మహాకోశీ తీరమున శివునిం గలసికొని, కార్యము సిద్ధించినదని యమ్మహానుభావుని కెఱింగించి, యాయన యనుమతిం

గొని తమ నెలవులం జేరిరి. పశుపతియుం బార్వతి సమాగమము నుత్కలికతో నిరీక్షించుచు దినత్రయము గడపెను. కామధ్వంసకుని సైత మీ చిత్తవికారములు బాధించినవన్న మానవమాత్రులసంగతి చెప్పవలయునా?

కల్యాణము

అనంతరము శుక్లపక్షమున సప్తమశుద్ధిగలతిథియందు హిమవంతుఁడు బంధుసమేతుఁడై కుమారి వివాహదీక్షావిధి నిర్వర్తించెను. వివాహసంబంధ కౌతుక సంవిధానములతోఁ బ్రతిగృహమునందును ముత్తైదువలు దొట్రుపడుచుండిరి. అట్టియోషధిప్రస్థపురమును హిమవంతుని యంతఃపురమును నేకకులోపమేయము లయ్యెను. కల్పవృక్షములచే నలంకరింపఁబడిన వీథులతోఁ, జీనాంశుకములచే నెత్తఁబడిన కేతనములతోఁ, గాంచనతోరణకాంతులతో నా పట్టణము స్థలాంతరముననున్న స్వర్గమువలెఁ బ్రకాశించెను. పలువురు బిడ్డ లుండియు మేనకా హిమవంతుల కాసన్నపాణిగ్రహణయగు పార్వతి యొక్కతెయే చిరకాల దృష్టవలెను * మృతోత్థితవలెను పంచప్రాణములుగను నొప్పారెను. ఆశీర్వాద పరంపరలలో మునిఁగి తేలుచున్న యద్రినందన ఒకరి యంకమునుండి మఱియొకరి యంకమునకు మరలు

* గత జన్మమున నీమె దాక్షాయణి.

చుండెను. అలంకారములపై నలంకారములం బొందు చుండెను. హిమవంతుని వంశపుంబ్రేమ వ్యక్తిభేదముచే బిన్నమయ్యును నొక్క పార్వతియందే జాలువాఱెను.

చంద్రుఁ డుత్తరఫల్గునీ నక్షత్రగతుఁడై యుండగా మైత్రముహూర్తంబున మంచుమలపట్టిని పతివ్రతవతులగు బంధుస్త్రీలు పెండ్లికూఁతుం గావించిరి. గౌరసిద్ధార్థముల విన్యాసముగల దూర్వాప్రవాలములతో మిశ్రితమైన కాంతితో శోభిల్లుచు, నాభీదేశమునుండి దిగజాఱిన కౌశేయమును ధరించి కేల * బాణముందాల్చి గిరినందిని తా నభ్యంగ నేపథ్యము నలంకరించెను. నూతనదీక్షావిధి సాయకసాంగత్యముంబొంది యా యిందుముఖి బహుళావసానమున భాను కరమున నభివృద్ధిగాంచు శశాంక రేఖవలె రాజిల్లెను. అంగ తైలమును లోధ్రకల్కమునం దుడిచివైచి, యెండువాఱిన గంధపుంబొడి మెయినలంది, యభిషేకార్హ వసనము ధరింపఁ జేసి, యా బాలను బురంధ్రులు స్నాన మండపాభిముఖముగాఁ గొనిపోయిరి. వైడూర్యశిలాతలములచే నొంపారు నదియు, వ్రేలాడు ముత్యాలరచనలచే చిత్రమైనదియు నగు స్నానగృహమున మంగళ తూర్యములు మ్రోయ వారా మెను సువర్ణకుంభ జలముతో జలకమాడించిరి. మంగళ

---

* "శరః క్షత్రియయా గ్రాహ్యః
ప్రతోదో వైశ్యకన్యయా
వసనస్య దశా గ్రాహ్యా
శూద్రయోత్కృష్టవేదనే."—

స్నానవిశుద్ధగాత్రియై, పెండ్లికుమారుని పక్షమువా రంపిన ఉద్గమనీయమును ధరించి, హిమవన్నందన వర్ష జలమున నీరాడి పూచిన రెల్లులుఁగల వసుంధరాదేవివలెఁ బ్రకాశించెను. అనంతరము పతివ్రతలు పార్వతిని మణిస్తంభ చతుష్టయ విభ్రాజమానమును వితాన వితాన విలసితంబును రమణీయాసనరమ్యము నగు నొక మంగళవేదికడకుం గొంపోయి తూరుపుముఖముగాఁ గూరుచుండఁ బెట్టిరి. అలంకరణ ద్రవ్యములు సంసిద్ధములుగా నుండినను క్షణము సేపు పార్వతియెదుట నారమణులు తత్సహజ సౌందర్యసమాకృష్ట దృష్టులై యట్లే చూచుచుండిరి. ధూపంపుటూష్మంబుచేఁ దడియార్పంబడి పూవులు తుఱుమంబడిన గౌరీకైశికమున నొక మెమ్మెలాఁడి గఱికమొలకలుగల యిప్పపూదండతో గీలుగంటువైచెను. పార్వతి శరీరమునఁ దెల్లయగరు నలంది గోరోచనాపత్రభంగములఁ గీలింప నాలేమ సైకతసీమల వ్రాలిన చక్రవాకములతో జానుమెఱయు గంగానదికాంతి నతిక్రమించి మించెను. ముంగురులతోఁ గూడిన యబ్బాల ముఖశోభ భ్రమరాధిష్ఠితమైన పద్మమును, మేఘశకల సమేతమైన చంద్రబింబమును బరిభవించి సాదృశ్య ప్రసంగమును సైతము దూరముగావించెను. లోధ్రకషాయ లేపనముచే రూక్షమును గోరోచనా విన్యాసముచే నితాంత గౌరమును నగు హైమవతి కపోలతలమునఁ గర్ణార్పిత యవాంకురము వర్ణోత్కర్ష నొంది చూపఱచూడ్కులఁ బంధించెను. ఒక సకియ గిరికుమారిచరణములకు లాక్షారస లేపనము చేసి ‘ ఈ చరణముచే నీపతిశిరశ్చంద్రకళను స్పృశింతువు

గాక ' యని పరిహాసపూర్వకముగ నాశీర్వదింపఁ బార్వతి మాఱాడక లీలాకమలముతో నాచెలియం గొట్టెను. సుజాతోత్పలములవలె శోభిల్లు నగతనయ కన్నులకు వస్త్రాద్యలంకరణము లొనర్చుసఖులు మంగళకరమని యెంచి కాటుకం బెట్టిరే కాని దానిచే నామె కన్నులకు విశేషకాంతి కలుగునను బుద్ధిచే నిడినవారుకారు. ఆభరణాలంకృత యగు నద్రినందన పుష్పించిన లతవలె, ప్రకాశించుచున్న నక్షత్రముల తోడిరాత్రి భంగి, వర్షాగమవేళయం దవతరించు విహంగములుఁగల నది పగిది విలసిల్లెను. కైసేఁతల వలని కాంతితో, సహజమైన సౌందర్యముతోఁ బ్రకాశించు పార్వతి తన లావణ్య వైభవము నద్దమున స్తిమితాయతాక్షియై చూచుకొని హరసమీప ప్రాప్తియం దుత్కంఠవహించెను. ప్రియాలోకనమేకదా స్త్రీల వేషమునకు ఫలము !

పిదప మేనకాదేవి మంగళైకప్రయోజనములగు నార్ద్రహరితాళమును, మనశ్శిలను, రెండువ్రేళ్ళతోఁ గైకొని కర్ణావసక్త కమనీయ దంతపత్రప్రభా శోభితంబగు పార్వతిమోము పైకెత్తి తన ప్రథమ మనోరథరూపమగు వివాహదీక్షాతిలకము ప్రయత్నపూర్వకముగా దిద్దెను బాష్పాకుల దృష్టులచేఁగాఁబోలు నాప్రోయాఁలు గౌరిహస్తకంకణస్థానము నతిక్రమించి స్థలాంతరమున సన్నివేశముం గల్పించుటచూచి చెంగటనున్నదాది స్థానమునకుం ద్రోసి సవరింప నుమాకరమున సూర్ణతంతునిర్మితమగు కౌతుకహస్తసూత్రముం గట్టెను. క్రొంబట్టుమేత్తెలి పుట్టముందాల్చి, నూతనదర్పణమ్మొకటి కేలనూని యాగట్టురాచూలి నురుఁగు మొత్త

ములతో మెఱయు పాలవెల్లి వెలవెలెను, నిండుచందురునితో నిగనిగలీను శరత్త్రియామవలెను వెలింగెను. అనంతరము కారయితవ్య దక్షయగు మేనక కులప్రతిష్ఠాహేతువగు కుమారిని అర్చితలగు కులదేవతలకు నమస్కరింపఁజేసి యాభిజాత్య వయోవిశేషమర్యాద నతిక్రమింపక సతుల పాదగ్రహణము చేయించెను. 'అఖండితమైన భర్తృప్రేమను నీవు పొందుదువుగాక' యని వారెల్లరును నమ్రయగు నగతనయ నాశీర్వదించిరి. స్నిగ్ధజనులగు వారి యాశీస్సులు సైతము మగని మేన సగపాలు పంచుకొనిన మంచుగుబ్బలితనయచే నధఃకరింపఁబడినవి. సభ్యుఁడును కృతియునగు హిమవంతుఁడు తన యిచ్చకును విభూతికి ననురూపముగాఁ గృత్యముల నిశ్శేషముగానొనర్చి సుహృత్తులచే నధిష్ఠితమైన సభయందు పరమేశ్వరు నాగమనముం బ్రతీక్షించుచుండెను.

ఇంతలోఁ గుబేరశైలమున నాదరమేదురహృదయలగు సప్తమాతృకలీపాణిగ్రహణమున కనురూపమైన యలంకరణద్రవ్యములను బురశాసనుఁడగు భవునిముందుంచిరి. ఈశ్వరుఁ డామంగళమండనములను స్వీకరింపలేదు. కాని మాతృకలయందుఁ దనకుఁగల గౌరవభావము కలిమి వానిని స్పృశించెను. పరిణయమునకు సిద్ధుఁడైన యావిభుని పూర్వవేషమే యిష్టభావాంతరముం బొందెను. భస్మమే సితాంగరాగమయ్యెను. కపాలమే సింగారపు సిగదండయయ్యెను గజాజినమే యుపాంతభాగముల రోచనాంకములుగల దుకూలముగా మాఱెను. నొసటిమొముకలో నెలకొని

యుచ్చుంపుఁ బచ్చఁగ్రుడ్డుతో నెలుంగు నడిమి కన్నె యరిదళ ములతో దిద్ది తీరిచిన ముద్దుటుమూటగట్టు బొట్టుగా నిట్ట నిశ్చెను.బుసుత్త నెలతాలుపు ధరించిన భుజగేశ్వరుల శరీరము తెల్ల స్వస్థలము నతిక్రమింపక యాభరణాంతరత్వముం బొందెను. కాని యూపడగదారుల ఫణారత్నశోభ లక్ష్మి నిలిచి యుండెనవి. పగటివేళ సైతము రేయెండలఁ గ్రుమ్మరించు కిరణములతో నురళించుచు మచ్చ లెట్టివో యెఱుంగని బాలచంద్రుని నిత్యము నౌదల ధరించిన హరునికిఁ జూడా మణి గ్రహణ మేటికి ?

అద్భుతైకప్రభవుఁడును స్వీయప్రభావమునఁ బ్రసిద్ధ నేపథ్యమును సంతరించినవాఁడును నగు పరమేశ్వరుఁ డాసన్న గణోపనీతమగు ఖడ్గమున సంక్రాంతమైన తన ప్రతిబింబముం జూచుకొనెను. వీఁపునఁ బులితోలు గల యాలపోఁతు శివుని యెడఁగల భక్తిచేఁ దన పెనుమేను గుంచి చేరువం జేర నంది భుజావలంబియై కైలాసమునువలె నగ్గోపతి నెక్కి దేవదేవుఁడు బయల్దేరెను. శివు ననుసరించి పోవు సప్తమాతృకలు తమ వాహనముల సంచలనముచేఁ గర్ణావతంసములల్లలనాడ, రేణు వులవంటి ప్రభామండలములచే గౌరములైన ముఖములతో నంతరిక్షమును బద్మాకరముం గావించిరా యనునట్లు శోభి ల్లిరి. దూరమున మెఱయు మెఱపులవెనుకఁ గొక్కెరబారు లతో సాగిపోవు నీలపయోదరాజివలెఁ గనకప్రభలగు సప్త మాతృకలవెనుకఁ గపాలాభరణ యగు కాళి తరలిపోవు చుండెను, శూలికి ముందునడచు గణములు మంగళతూర్య

ఘోషములు మొరయించిరి. విమానశృంగములం జొచ్చిన యానాదము లాలకించి దేవతలు శివునిసేవింపఁ దఱియయ్యె నని యెఱింగిరి. త్వష్ట క్రొత్తగ నిర్మించిన యాతపత్రమును సహస్రకరుఁడు పరమశివునికిం బట్టెను. ఆ ఛత్రమునకూలము తన మౌళిసమీపమునకుం దిగజాఱఁ జంద్రశేఖరుఁడు మున్ను గంగ స్వీయోత్తమాంగమునం దవతరించు తరుణమునందు వలెఁ బ్రకాశించెను. అపుడు గంగాయమునలు నదీరూపముల నుజ్జగించి స్త్రీల యాకృతులం దాల్చియుఁ జామరములఁ గేల్దమ్ముల నూని హంసపాతములుగల వారివలెనే కాంతిల్లి శంకరుని సేవించిరి. హవిస్సుతో వహ్నివలె జయ జయ శబ్దములతో శివుని మహిమను వర్ధిల్లఁజేయుచు, బ్రథముఁడగు విధాతయు శ్రీవత్సాంకుఁడగు పురుషోత్తముఁడును స్వయముగా మృత్యుంజయుంగూర్చి వచ్చిరి. ఒక్క మూర్తిగే మూఁడు విధములుగా భిన్నమైనది. ముమ్మూర్తులయందును జ్యేష్ఠ కానిష్ఠతలు సామాన్యమే. ఒకప్పుడు హరుఁడు విష్ణువున కాద్యుఁడు. వేఱొకప్పుడు హరి శివునకాద్యుఁడు. మఱియొకవేళ వేధ వారిరువురకు నాద్యుఁడు. ఒక్కవేళ ధాతకు వారిరువురు నాద్యులే. పురుహూతి ముఖ్యులగు లోకపాలకులు శ్రీ చిహ్నాదికముల వర్జించి వినీతవేషులై శివదర్శన ప్రదాన విషయమున నందీశ్వరసంజ్ఞానుసారము వర్తించి ప్రాంజలులై యద్దేవదేవునికి నమస్కరించిరి. శిరఃకంపనముతోఁ గమలోద్భవుని, వాగ్విలాసముతో వైకుంఠవాసుని, మందస్మితముతోఁ బురందరుని, నాలోకనమాత్రముచేఁ దక్కుంగల దేవతలను,

విధానక్రమము నతిక్రమింపక సర్వజ్ఞుఁడు సంభావించెను. సప్తర్షులు ముందే శర్వునికి జయాశీర్వాదములం జేసిరి. శంకరుఁ డపుడు “జరుగనున్న యీ వివాహయజ్ఞమున కధ్వర్యులుగా మిమ్ముఁ బూర్వమే నే వరించితి” నని చిఱునగవు మెఱయఁబలికెను. విశ్వావసుప్రముఖులగు ప్రవీణగంధర్వులు త్రిపురాసుర సంహారాద్యనేకశివాపదానములు సంకీర్తనము గావించుచుండ నధ్వాంత వికార లంఘ్యుఁడగు తారాధిపఖండధారి ప్రయాణము సాగించెను. తటాభిఘాతములవలన లగ్నపంకములాయెనా యే మన్నట్లు మబ్బుతునకలు గ్రుచ్చుకొన్నకొమ్ములను మాటిమాటికి విదల్చుకొనుచుఁ, బైఁడిపూఁతలుగల మువ్వాంపుమువ్వలు గల్లుగల్లున మ్రోయ, శంకరుని వృషభము తన వీఁపున నద్దేవుని వహించి మొయిలుదారిం దారిసాగించెను. పసిఁడిపగ్గములచే బిగిఁ బురోవిలగ్నములగు హారదృష్టిపాతములచే నాకర్షింపఁబడుచు, నా బలీవర్దము పగవారిచే నెన్నఁడును ముట్టడింపఁబడక నగేంద్రగుప్తమై యొప్పు నోషధిప్రస్థమును ముహూర్తకాలమునం జేరెను.

కుతూహలోన్ముఖులగు పౌరజనులు తదేకదృష్టితో నాలోకింప జీమూతనీలగ్రీవుఁడగు నద్దేవుఁడు విష్ణుమార్గమునుండి దిగి పురోపకంఠమున నున్న గిరిపార్శ్వప్రదేశముం జేరెను. సర్వజ్ఞుని యాగమనకారణమున సంతసిల్లిన గిరిచక్రవర్తి వికస్వరపక్షములగుతనకటకములతోనుంబోలె నైశ్వర్యవంతులగు బంధుజనములచే నధిరూఢములైన గజబృందము

లతో హరు నెదుర్కొనెను. దిగంతసంక్రాంతఘోషములగు రెంపుజల ప్రవాహములు భిన్నైకసేతువులై యెదురగు వడు వున దేవమహీధర వర్గములు రెండును, బట్టబయలుగాఁ దెలి చిన పురద్వారమున నెదురయ్యెను. త్రైలోక్యవంద్యుఁడగు పరమేశ్వరుఁడు తనకు నమస్కరించు టారసి భూమిధరుఁడు సిగ్గుపడెను. తత్పూర్వమే శివుని మహిమచేఁ దాను దద్దయు వినతశిరస్కుఁడగుట గుర్తింపఁడాయెను. చీలమండల లోఁతున నెల్లడఁజల్లఁబడిన పూలప్రోవులు గుబాళించు వలపులతో సిరులకునికిపట్టై మురువుగుల్కు నంగడివీథులు గడచి, మక్కువ కలిమి విరియఁబాఱిన మోముఁదమ్మిగల వడఁకుగుబ్బలి ముందునడువ ముక్కంటి హిమవన్మందిరముం బ్రవేశించెను.

అప్పట్టునఁ బురశాసనసందర్శనలాలసలగు పురసుం దరు లన్యకార్యముల వర్జించి ప్రాసాదమాలలయం దొనరిం చిన చెయిదము లచ్చెరువు గొల్పును. వీడిపోయిన క్రొమ్ము డితో, జాఱిన విరిసరముతో నొక మచ్చెకంటి తన కేశ పాశము నొకకెంగేల గట్టిగాఁగట్టుకొని గవాక్షముకడ కరుగు దెంచెనుగాని ముడివేయ నాలోచింపనేలేదు. గట్టువాలు చేతి పట్టున నున్న తనపాదాగ్రమును లాక్షారస మాణిక్యమునువే జరీలున లాగుకొని యొకవన్నెలాఁడి హొయలునడక నెగ్గించి యురవడించిన నడకతోఁ గిటికీకడ కేగుచు మార్గమును ల క్షాంక చిహ్నితముగా నొనరించెను. వేఱొక యించుఁబోఁణి కుడికంటికిఁ గాటుకంగీలించి దాపటికంటఁ గజ్జలమునిడక యే కేల వాగఱనట్లె వహించి వాతాయనసాన్నిధ్యముం జేరెను.

మఱియొక ముద్దుగుమ్మ మణులలో సగము మొలనూలు
గ్రుచ్చి త్వరితగతి లేచి నడువ నడుగడుగునకును రతనములు
జాఱిపోయి సోరణగండికడ కేగునప్పటికి బొటనవ్రేలంజుట్టిన
దారము మాత్రమే మిగిలెను. విలోలనేత్రభ్రమరములును
విమలాసవ గంధగర్భములునైన నిరంతర కుతూహలసీమంతినీ
ముఖములచే వ్యాప్తాంతరములైన గవాక్షములు కమలా
భరణములు గల వానివలెఁ గాంతిల్లెను. తోరణాలంకృతమై
పతాక వ్యాప్తమునై వెలుఁగొందు రాజమార్గముం బొంది
యిందుమౌళి సాగిపోవ నయ్యది పగలైనను నగర ప్రాసాద
శృంగములు చంద్రికాభిషేకమున ద్విగుణీకృత దీప్తిమంత
ములై తేజరిల్లెను. ఆ పరమేశ్వరుని భువనమోహన సౌంద
ర్యమును దమ విలోచనములం గ్రోలుచున్న పౌరాంగనలు
విషయాంతరములం బొందరైరి. ఆ యోషారత్నముల
శేషేంద్రియ వృత్తి చక్షురింద్రియముం బ్రవేశించెనో
యనునట్లుండెను.

"ఈ దేవునికొఱకే కోమలాంగియగు నపర్ణ దుశ్చర
తపశ్చర్య కావించెను. ఇదియుక్తమే. ఈభగవానుని దాస్యము
నైనను బడయఁగలిగిన నారి కృతార్థురాలు. ఈలోకగురుని
యంక శయ్యాభాగ్యము గడించిన పడఁతి ధన్యురాలని
వచింప నలయునా! స్పృహణీయశోభా ప్రాభవముగల
యీ మిథునము నొండొరులతోఁ గూర్పకున్న విధాత వీరి
యెడఁ గావించిన రూపనిర్మాణ యత్నము నిష్ఫలమై
యుండును. కుపితుఁడై యీతఁడు కుసుమాయుధుం గాల్చి

నాఁడనుట కల్ల. నిజముగాఁ గాముఁడీ వామదేవుంజూచి యీతని సౌందర్యము నారసి సిగ్గుపడి తానే తన శరీరముం బరిత్యజించెనని తలంతును. చెలియా! నేఁడాలిచి దల యెత్తిన శైలరాజు మనోరథప్రార్థితమగు సర్వజ్ఞ సంబంధ మున నుచ్చైస్తర శిరస్కుఁడు కాఁగలఁడు. సందియము లేదు'' అని పలుతెఱంగులఁ దమలోదాము భాషించుకొను నయ్యోషధిప్రస్థ విలాసినీజనుల కర్ణమధుర కథావిశేషముల నాలకించుచు జంద్రశేఖరుఁడు హిమవంతుని యాలయముం జేరెను. మహిళామతల్లులు మంగళార్థమై పిడికిళ్ళతోఁజల్లిన పేలాలు వారి కేయూరముల యొరపిళ్ళచేఁ బొడియై యాల యము నల్గడల వ్యాపించియుండెను.

శరన్మేఘమునుండి సహస్రాంశుని చందంబున, మహోక్షమునుండి శివుఁడు మాధవుఁడు చేయూఁత యొసంగ దిగి, కమలాసనుఁడు ముందునడువ నద్రిపతి కక్ష్యాంతర ములం బ్రవేశించెను. ప్రశస్తారంభము నుత్తమ ప్రయో జనము ననుసరించు కరణి నీశ్వరుని వెనువెంట సప్తర్షి ప్రముఖులగు పరమర్షులును బ్రమథగణములును నడచి గిర్యాలయముంజొచ్చిరి. విరూపాక్షుఁ డంతట విష్టరస్థుఁడై శాస్త్రమర్యాదానుసారముగ నగేంద్రుఁ డొసఁగిన రత్న యుతమైన యర్ఘ్యమును మధుసంకలితమైన గవ్యమును నూతనదుకూలములను సమంత్రకముగాఁ బరిగ్రహించెను. విస్ఫుట ఫేనరాశియగు సముద్రుఁడు నూతన చంద్రపాద ములచే వేలాసమీపమునకువలె, దుకూలధారియగు ధూర్జటి

వినీతులగు నవరోధదక్షులచే వధూసమీపమునకుం జేర్పం
బడెను. శరత్తుతోఁగూడిన లోకమువలెఁ బ్రవృద్ధానన
చంద్రయగు నక్కుమారింగూడిన శివుఁడు ప్రఫుల్ల చక్షుః
కుముదుండును బ్రసన్న చేతస్సలిలుండునై ప్రకాశించెను.
అన్యోన్యాలోలములును, బరస్పర సమాగమముల యందుఁ
జకితములును, గించిద్వ్యవస్థాపితములై యుపసంహృత
ములును నగు గౌరీశంకరుల విలోచనములు సిగ్గుచే ముకుళీ
భావముం గాంచెను. ముక్కంటికి జడిసి యక్కాలమునఁ
గొండరాచూలి మేనడాఁగిన చెఱకువిలుకాని ప్రథమాం
కురమో యనం దగిన యద్రితనయకెంగేలిని శైలగురువు
సమర్పింప అష్టమూర్తి గ్రహించెను, ఉమ కపుడు పుల
కాంకురోదయ మయ్యెను. శివుఁడు స్విన్నాంగుళి యయ్యెను.
మనోభవుని ప్రవర్తనము వారి యుభయులయెడ సమముగా
విభక్తమైనట్లుండెను. ప్రయుక్త పాణిగ్రహణులైన యన్య
వధూవరులే వీరిసాన్నిధ్యయోగమున నుత్తమకాంతి విభ్రా
జితులై వాసిఁ గాంతురన్న నిఁక నీదంపతుల శోభాలాభ
మిట్టిదని వర్ణింప నలవియగునా!

ఉద్గత జ్వాలలు గల కృశానుని కమ్మిథునము ప్రదక్షిణ
ముగావించుచు మేరుపర్వతోపాంతములయం దన్యోన్యసం
సక్తమై వర్తించు నహస్త్రియామలవలెఁ బ్రకాశించిరి. పర
స్పర సంస్పర్శనిమీలితాక్షులగు నా జాయాపతుల నట్లగ్నికి
ముమ్మాఱు ప్రదక్షిణము చేయించి పురోహితుఁడు ప్రజ్వలచ్ఛి
ఖావహ్నిలో లాజహోమముం జేయించెను. కమ్మనివాసన

రీను లాజధూమాంజలిని నగరాజనందన గురు నాదేశమునం దన మోమున వ్యాపింపఁజేయ, నాపొగలపాయ లాబాల చెక్కిళ్లపైఁ బ్రాఁకి క్షణకాలము కర్ణోత్పలత్వమును వహించెను. ఆచారప్రాప్తమైన యీధూమగ్రహణమువలనఁ బెండ్లికుమారిత మోము చెమర్చెను-గండరేఖలు పాటలితములయ్యెను-యవావతంసము వాడువాఱెను. ''వత్సా! నీవివాహమున కీయగ్నిహోత్రుఁడే కర్మసాక్షి. నిర్విచారవగు నీవు నీభర్తతో ధర్మానుష్ఠానము నాచరింపుము,'' అని పురోహితుఁడు వధువుంగూర్చి వచించినంతనే యా వాక్కులను, వేసవివెట్టచే వాడిన పంటవలఁతి తొలివాననీటిం ద్రావుపోలిక, వీనుల విలోచనాంతములవఱకును విరియఁజేసి భవాని పానమొనర్చెను. ధ్రువుఁడును బ్రియదర్శనుఁడునగు భర్త ధ్రువదర్శన మొనరింపుమని నిర్దేశింప నాననమునెత్తి పార్వతి 'చూచితి' నని వ్రీడాభరమున హీనకంఠియై యెట్లో వంచించెను. ఇట్లు విధిజ్ఞుఁడగు పురోహితునిచేఁ బాణిగ్రహణోపచారము నిర్వర్తింపఁబడిన పిదప జగత్పితలగు నవవధూవరులు పితామహుఁడగు పద్మాసనస్థునికి నమస్కరించిరి.

''కల్యాణీ! వీరప్రసవవు గమ్ము'' అని విధాత వధువును దీవించెను. కాని యాతఁడు వాచస్పతియయ్యు అష్టమూర్తియగువరు నేమనిదీవింతునా యని ప్రార్థనీయార్థవిచారస్తిమితుఁడై యట్టె నిలిచిపోయెను. నమస్కారానంతరము పుష్పరచనాదికములచేఁ బొలుపులు గులుకు చతురస్రవేదిం జేరి కనకాసనస్థులై యాదంపతులు లోకప్రసిద్ధము వాంఛనీ

యము నగు నార్ద్రాక్షతారోపము ననుభవించిరి. ముత్తియ
ముల వరుసలవలె రేకలయంచుల నంటి జోకఁగూర్చి నీటి
బిందువులతో నొప్పారునదియు నాయతనాళదండములతో
హారువు మెఱయునదియు నగు విమలాతపత్రము నా గౌరీ
శంకరులకుఁ గలుములజవరాలు వహించెను. సరస్వతి సర్వో
త్తముఁడగు వరుని సంస్కారపూతమగు వాఙ్మయవిశేషము
లతో స్తుతించెను. వధువును సుఖగ్రాహ్యనిబంధన మగు
వాగ్వైఖరులతో స్తోత్రముగావించెను. సంధులందు వృత్తి
భేదముం బ్రకటించుచు, నాయారసములకనువైన రాగ
విన్యాసముం గావించుచు, లలితములైన యంగవిక్షేపము
లతోఁ జూపఱ చిత్తములఁ జూఱలాడుచు నచ్చరలాడిన
యాద్యప్రయోగమును ముహూర్తకాల మా దంపతులు
చూచిరి. అనంతరము పరిణీత భార్యుఁడగు హరుని కడకుఁ
గిరీటబద్ధాంజలులైన దేవతలేగి ప్రణమిల్లి శాపావసానమున
లబ్ధశరీరుడై యున్న పంచశరుని సేవ నంగీకరింపుమని కోరిరి.
విగతమన్యువగు నాభగవంతుఁడు దనయెడ సైతము మీన
కేతనుని సాయక వ్యాపారము జరుగుట కనుమతించెను.
కార్యవిదులు కాలమెఱిగి ప్రభువులతోఁ జేయు మనవి ఫలసిద్ధి
గాంచకుండునా? అంతటఁ బరమశివుఁడు విబుధగణములకు
సెలవిచ్చి హేమమయ పూర్ణకుంభ విభ్రాజితంబును, దివ్యా
లంకరణ శోభాసనాథంబును, స్థండిల శయ్యాసంయుక్తంబును
నై వెలయు కౌతుకాగారమును నగరాజకుమారిం జేపట్టి
ప్రవేశించెను. క్రొత్త పెండ్లికూఁతురగుటచే నోదవిన నును

సిగ్గొక మేలు సోయగముంగూర్ప, శయనసఖులకు సైతము పూనికతో బహులుమాట పలుకుము, దయితుఁడెంత తివిచి నను మోమునడ్డము త్రిప్పుగౌరిని హాస్యరసాధి దేవతలగు ప్రమథుల వదనవికారములచే నప్రకాశముగా నవ్వించుచు శంకరుఁడు కొన్నిదినము లత్తవారింటఁ గడిపి ప్రాప్తానందుఁ డయ్యెను. కొంతకాలమునకు గౌరీశంకరులకుఁ గుమారుఁడు జన్మించి తారకుని వధించి విశ్వకల్యాణసంధాయి యయ్యెను.

Printed at the B. N. K. Press, Madras—Q. H. No. Ms. 100/8.
For Q. H. No. Cat. 35/D—1000 Copies—7'46.